

ESKİŞEHİR BAROSU DERGİSİ

ÜÇ AYDA BİR YAYINLANIR 1993/2

- **Demokrasi - Hukuk**
- **Uluslararası Çalışma Örgütü ve Türkiye**
- **Demokrasi**
- **Laiklik İlkesi ve Düşünmeyi Sevmek**
- **Kavramların Belirlenmesi ve Ayrımı**
- **Evlilikte Kadına Yönelik Şiddet ve Kadın Sığınma Evleri**
- **Avrupa Topluluğu ve Kurumları**
- **Adli Raporlar Üzerine Bir Araştırma**
- **...Evrak Üzerinde Karar Verilebilir mi?**

CASIO

Dijital Ajandalarla Geleceği Yakalayın

Başarıyı bir yaşam tarzı olarak görenler için...

- 64 KB'lık hafıza; 56 006 karakter.
- 2700 Telefon hafızası.
- Kartvizit hafızası
- Resimli fonksiyon rehberi
- Yüksek tuşlu klavye.
- IC Kart sistemi.
- Pen Printer (CP-9) *bağlantısı
- DATA Transfer imkanı.
- Haftalık, günlük ve her randevu için
programlama imkanı.
- Randevu alarmı.
- Takvim, yerel ve dünya saati.

DIGITAL DIARY

SF-9300

YETKİLİ SATICISI

ETÜT DAĞITIM

Tel: 21 05 63

Hamamvolu 72/1 ESKİSEHİR

SF - Serisi Türkçe Kullanma Kılavuzlu ve Garanti Belgelidir.

Diğer **CASIO** çeşitleri için
bilgi alınız.

ESKİŞEHİR BAROSU DERGİSİ

ÜÇ AYDA BİR YAYINLANIR 1993/2

SAHİBİ
ESKİŞEHİR BAROSU
adına
BAŞKAN
Av. Aydın GÜNGÖR

SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ

Av. Kazım KURT

YAYIN KURULU

Av. Agah ATAY
Av. Ülkü KIRCAALI
Av. Neval OKAN
Av. Cemal ÜNAL

YÖNETİM ADRESİ

Eskişehir Barosu
Adliye Binası Tel: (22) 31 18 07 - 33 05 76

YAPIM

ETÜT DAĞITIM - KILAVUZ REKLAM
Tel: 21 05 63

GRAFİK HAZIRLIK

k r o s t e k
TANITIM & GRAFİK
Tel: 31 17 72

BASKI

ÖZKAN MATBAASI
ANKARA

Demokrasi - Hukuk

Yekta Güngör ÖZDEN
Anayasa Mahkemesi Başkanı

2

Uluslararası Çalışma Örgütü ve Türkiye

Av. Süleyman AVKAN

4

Demokrasi

Michel HANSENNE
ILO Genel Direktörü - (Çev. Av. Ufuk AYDIN)

8

Laiklik İlkesi ve Düşünmeyi Sevmek

Av. Muhterem FİDAN

11

Kavramların Belirlenmesi ve Ayrımı (Hak ve Özgürlükler Kavramı II)

Av. Muhterem FİDAN

13

Evlilikte Kadına Yönelik Şiddet ve Kadın Sığınma Evleri

Nurhan TÜRKÖZ
A. Ü. Tıp Fakültesi Sosyal Hizmet Uzmanı

17

Avrupa Topluluğu ve Kurumları

Arş. Grv. Necdet SAĞLAM
A. Ü. İİBF, AT. Eski Stajyeri

19

Adli Raporlar Üzerine Bir Araştırma

Dr. Bülent ULUAKAY
Eskişehir Adli Tıp Şube Müdürü

25

Kambiyo Senetlerine Özfü Yolla Yapılan Haciz İstemli Takipte İcra Dairesinin Yetkisine İtiraz Durumunda, **Evrak Üzerinde Karar Verilebilir mi?**

Osman HOŞLAN Eskişehir İcra Hakimi

26

YAYIN İLKELERİ

- Dergide yayımlanan yazılar, kaynak gösterilmeden başka yerde yayımlanamaz.
- Yayımlanmak için gönderilen yazıların yayımlanıp yayımlanmamasına Dergi Yayın Kurulu karar verir.
- Yayımlanması uygun bulunmayan yazılar geri verilemeyeceği gibi, yazarına gerekçe bildirme zorunluluğu da yoktur.
- Kurul, yazının özüne dokunmaksızın gerekli yazım ve tümce değişiklikleri yapabilir.
- Yazılar yazarın kişisel görüşünü yansıtır.

BAŞYAZI

Anayasa Mahkemesi'nin 31. Kuruluş Yıldönümü
Törenini Açış Konuşmasından

Demokrasi - Hukuk

Yekta Güngör ÖZDEN
Anayasa Mahkemesi Başkanı

Demokrasi, yalnız hak ve özgürlüklerin değil, kalkınmanın, gelişmişliğin de iklimidir. Kahramanlar yetiştirmez. Hukuk cenneti de değildir. Doyurucu olmayan, ters gelen yanları da olabilir. Ama bir disiplindir ve rejimlerin en iyisidir. Yaşam biçimi bir öz, siyasal ve hukuksal kurumsallaşma yöntemi olmakla birlikte başboşluk ve kargaşa ortamı değildir. Herkez istediğini söyler ama istediği gibi davranamaz. Demokrasiyi bir özlem ve düş olmaksızın çıkarıp doyumsuz bir gerçek kılmak için onu korumak zorundayız. Demokrasi, kendine kıyılmasına olur vermez. Demokrasiyi, demokrasiyle yok etme olanağı us dışıdır. Nasıl, Feodal devlet anlayışının ve kurumlarının yerine çağdaş bir örgütlenme ile uygar bir toplum düzeni yaratma yönündeki devrimci girişimler ulusal birliğin ve dayanışmanın desteği ile başarı kazanmışsa kuramsal doğruların kurumsallaşması olan yasalar da demokratik içerikleriyle toplum kültürünün değerler sisteminde yerini alır. Yasalar yaptırım gücü, sistemin dayandığı ve hukuk felsefesinin geçerliliği ile güvenliğini sağlayacak güçlerin yeterliliğine bağlı olduğundan, hukuk-yargı kurumlarının et-

kinliği artırılmalıdır. Yasakoyucunun, yasaların genelliği, yansızlığı ve gerçekçiliği gibi adalet ilkelerine gerektiği ölçüde gözetmemesinin neden olacağı uyumsuzluklar ve yaratacağı kötü sonuçlar her zaman düşünülmalıdır. Anayasa sistemimizin yakın tarihte geçirdiği sınav dönemleri unutulmalıdır. Herşeyin zaman içinde eskiyip nitelik değişikliğine uğraması ve işlevini yitirmesi hukuk yasaları için de geçerli bir doğa yasasıdır. Bu nedenle hukukun yeninin yanında yer alması, yaşamın getirdiği bir zorunluluktur. Dinsel geleneklere karşın, hukukun ve yargının kurallarını geçerli ve ege-men kılan, kişinin özgür istencine dayanan demokratik anlayış, bilimin ve usun gücünü yansıtan oluşumlar kucağıdır. Uygarlık, hertür karanlıktan kurtulmak demektir. Demokrasi-nin erdemi bilinmelidir.

İnsani boyutlardan yoksun yaşam, ölümden de beterdir. Kötü hukuk, hukuksuzluktan da kötüdür. Aydınlanmayı engelleyen yanlışlarla yararsız geleneklerin ve dogmaların birbirinden farkı yoktur.

Bunlar bilimin ve demokrasinin can düşmanıdır. Eleştirel düşünce, gerçeği bulmaya yönelik araştırma bilimin kaynağı ve dayanağıdır. Özgürlüksüz aydınlanma, aydınlanmasız özgürlük olmaz. Bir ülkenin öz varlığı, gerçek değeri, aydınlardır. Usa ve bilime karşı çıkararak, hukuku, insan haklarını bağımsızlığı anmayıp "hak" sözcüğünü yalnız dinsel anlamda kullanıp sürekli ve sinsi biçimde duygu sömürüsü yapanlarla destekçilerini makamları ve sanları ne olursa olsun aydınlıkla ve demokratlıkla ilgileri yoktur. Komünizmin yıkılmasıyla amaçları kursaklarında kalanlarda insan haklarına dayanarak, demokrat-

Osmanlı'yı överek dinsel sentezlerle yenileşmeyi ve gelişmeyi engellemek, yeni Cumhuriyetleri kişisel egemenlik özlemiyle önermek ağır yanlışlardır.

lık taslayarak oyunlarını yeni alanlarda sürdürenlerde böyledir.

Demokrasi konusunda öğrenmesi gereken çok şey olan kimileri, tarih, toplum, hukuk bilgilerinin yetersizliğine bakmadan, "ülkemizdeki aydınlardan çoğunun Atatürkçü olduğu" sözünü dünyadaki her aydının Atatürkçü olması zorunluluğu gibi

algılayıp sömürdüler. Atatürk'e saldırılar, aydın olmadıklarının kanıtıdır. Kemalizmi doğuş zamanını ve bugünlere ulaştırdığını göremeyip demokrasi ile uyuşmadığı savlarıyla karşı devrimcilere güç vermeye çalışanlar, ulusal değerlere savaş açmışlardır. Bunlara sessiz kalınmamalıdır. Soylu savunma, siyaset uğraş sayılamaz. Hukuk, huzurunda kaynağı olduğundan bu konulara şimdilik böylece dokunup geçmeyi yararlı buluyorum. Bu da ulusal bir görevdir ve kimse görevini yaptığı için suçlanamaz. Devlet kavramı ve yapısı ile ulusal egemenliğin içeriği ve anlamı da değişmişken zamanı, ortamı, koşulları düşünmeden 1993'te 1923'ü acımasızca eleştirmek, Cumhuriyeti daha gerçek ve daha geçerli kılmaya çağırarak yerine, karalayarak güçlenmesini sağlayan zorunlu önlemleri kötülemek, Osmanlı'yı överek dinsel sentezlerle yenileşmeyi ve gelişmeyi engellemek, yeni Cumhuriyetleri kişisel egemenlik özlemiyle önermek ağır yanılılardır. Temel ilkeleri, ulusal değerleri, soyumuzu, adımızı ve kaynağımızı tartışmaya açmak, bağımsız ve özel kuruluşları yasal çizgilerinden uzaklaştırıp ele geçirmek gibi düşünceler asla uygun değildir. Siyasal gösterilerle ne gerçekler örtülür, ne sorunlar çözülür,

ne de bir yere varılır. Kimi yeni siyasal oluşumlarda, kimi seçim ve atama işlerinde, yer değiştirme ve görevlendirmelerde mezhep yada tarikat ağırlığı ve kadrolaşma söylemlerine neden olunmamalıdır. Yaşam pahalılığı, yolsuzluk suçlamaları, işsizlik ve anti demokratik kurullar üzerinde önemle durulacağını, toplumsal barışın sağlanacağını umuyorum.

Sevr'i övüp Atatürk'ü yerelerinin yaşama organına kadar girdikleri günümüzde sövgülerin, yargıya ve güvenlik güçlerine saldırıların gülümsemeye karşılanması ilginçtir. Demokratik görünüm için ödün yanlıdır. Ahlak olmadıkça hukuk da, demokrasi de, ekonomi de, sanat da olmaz. Yozlaşma yoğunlaşır.

Ulusal And'dı, Lozan'ı Türkiye Cumhuriyeti'ni, laikliği tek yanlı tartışmalara açmak oyununa gelinmemelidir. Türkiye Cumhuriyeti'ne yönelik iç ve dış kaynaklı, kalemlilik, sözlü, silahlı saldırılarla bir insandan beklenen en küçük değerlilik

gösterilmeden yürütülen kampanya, yurtseverlikle tarih bilinci ile bağdaşmayan bir tür hayınlıktır. Atatürk, gerçekte Türkiye düşmanlığını

*İnsani boyutlardan yoksun yaşam,
ölümden de beterdir.
Kötü hukuk, hukuksuzluktan da kötüdür.
Aydınlanmayı engelleyen yanılılarla
yararsız geleneklerin ve dogmaların
birbirinden farkı yoktur.
Bunlar bilimin ve demokrasinin
can düşmanıdır.*

da birleşen şeriat devleti özlemcileri, bölücü ve ırkçılar, baskı, sömürü ve acıyla karanlığı yoğunlaştıranlar bağımsızlığın ve özgürlüğün yıkıcılarıdır. Basın özgürlüğünün kötüye kullanılması demokraside insanlık adına üzücüdür. Özellikle hukuk dışı kimi TV yayınlarıyla çekinmeden kişiliklere saldırmak, sahipleri ve yakınları için güç bir durumdur. Ayrıca dindar görünüp bir günde değişik içerikli iki baskıyla çirkin saldırıyı seçip gerçek dışı anlatımlarla oyunlarını sürdürenlerin ahlak ve insanlık anlayışına şaşmamak olanaksızdır. Devlet televizyonunda şeriatçılık övülmemeli, kimi özel yayınlardaki tekke-zaviye görüntüleri herkesi düşündürmelidir. Yas yayınları da böyledir.

Uluslararası Çalışma Örgütü ve Türkiye

Av. Süleyman AVKAN

Giriş
Uluslararası Çalışma Örgütü (İLO) Türkiye'nin; 80'li yılların başından beri Uluslararası Çalışma Örgütü'nün gündeminden eksik olmadı. Önümüzdeki yıllarda durumun pek değişmeyeceği anlaşılmaktadır. Gerek örgüt, gerekse sözleşmeleri çarpık bir şekilde değerlendirilmekte, kamuoyu yanlış bilgilendirilmektedir.

Son sözleşmeleri Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce onaylanması sırasında yapılan değerlendirmeler ve sözleşmelerin onaylanması için çaba sarfeden Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakan'na yapılan suçlamalar bu durumu açıkça ortaya koymaktadır.

Öyleyse Uluslararası Çalışma Örgütü (UÇÖ) nedir?

UÇÖ 1919 yılında Milletler Meclisi Cemiyeti (Cemiyet-i Akvam)'ne bağlı olarak kuruldu. Kuruluşundaki temel düşünce; dünyanın her hangi bir yerindeki yoksulluk ve sosyal adaletsizliğin sürekli ve kalıcı bir barışın kurulmasına engel olacağına, bu nedenle ORTAK ASGARİ ÇALIŞMA KOŞULLARI'nın belirlenip bunla-

rın tüm ülkelerde uygulanmasına sağlanmasına dayanır. Elbette kuruluşunda 1.nci Dünya Savaşı'nın yıkımları, işçi örgütlerinin göreceli üstünlükleri Sovyetler Birliğinin ortaya çıkışı gibi tarihsel, politik ve sosyal etkenlerin de büyük payı vardır.

UÇÖ Milletler Cemiyeti'nin dağılmasından sonra da varlığını ve çalışmasını sürdürmüştür. Birleşmiş Milletler Kurulunca onun ilk

Örgütün üçlü bir yapı üzerine kurulmuş olması demokratikmiş gibi görünmektedir. Uygulamada ise, hükümet ile işveren temsilcileri işbirliği yapmakta ve birçok sözleşmenin oluşumunu ya da gereksinimleri karşılayacak biçimde oluşumunu engellemektedirler.

uzmanlık kuruluşu olmuştur. 1946 yılından bu yana BM'nin bir uzmanlık kuruluşu olarak çalışmalarını sürdürmektedir.

Organları:

UÇÖ'nün organları Uluslararası Çalışma Konferansı (UÇK), Yönetim Kurulu (YK) ve Çalışma Bürosu (ÇB)'dur.

UÇK, örgütünün en üst organi-

dır. Yasama organı niteliğindedir. Örgütün genel politikasını saptar Sözleşme ve öneri (= tavsiye) kararlarını kabul eder. Üye devletlerle ilgili yakınlara ilişkin son kararı verir, yönetim kurulunu seçer.

UÇK, üye devletlerin temsilcilerinden oluşur. Üye devletler konferansa iki hükümet, bir işçi, bir işveren temsilcisiyle katılırlar. İşçi ve işveren temsilcileri hükümet tarafından en çok üyeye sahip kuruluşların görüşleri alınarak seçilir. Kuramsal olarak hükümetler danışmadan da bu temsilcileri seçebilirler. Ancak, Konferansın bu tür temsilcileri tanımama yetkisi olduğundan hükümetlerce bu tür seçime cesaret edilmemektedir.

UÇÖ yönetim kurulu, UÇK tarafından seçilen 56 kişiden oluşur. Bunun yarısı hükümet temsilcilerinden, diğer yarısı ise eşit olarak işçi ve işveren temsilcilerinden oluşur. Her grup kendi temsilcilerini seçer, görev süresi 3 yıldır. En önemli görevi genel müdürü seçmektir, Çalışma Bürosu'nun çalışmalarını yönlendirip denetlemektir. Konferans gündemlerini belirlemektir.

Çalışma Bürosu, büro ve teknik hizmetlerin yürütüldüğü bir sekreteryadır. Genel Müdür'ün başkanlığında teknik ve uzman kişilerden oluşur. Çalışma Bürosu oluşturulurken üçlü yapı aranmaz. Ancak, çalışmaların yönlendirilmesi ve denetimi, üçlü yapıya göre oluşturulmuş olan YK'na aittir. Çalışmalarının sürekliliği, uzmanlardan oluşması gibi nedenlerle örgütün en canlı ve uygulamada en etkin organı olmaktadır.

Etkinlikleri

UÇÖ'nün temel işlevi, varlık nedeni evrensel çalışma koşullarını belirlemektir. Örgüt bu işlevini ÖNERİ (=Tavsiye) KARARLARI ve SÖZLEŞMELERLE yerine getirmektedir.

Öneri kararlarının onaylanması gerekli değildir. Üye devletler için bir yükümlülük getirmez. Üye ülkelerdeki sorunların çözümü için yol gösteren yardımcı olmayı amaçlayan kararlar-
dır.

Sözleşmeler ise üye devletlerce onaylandıktan sonra yükümlülükler getiren metinlerdir. Uyulmaması durumunda belli yaptırımların yaptırılmasını gerektirirler.

Üye devletler, bunların hükümetleri, işçi ve işveren kuruluşları ile uluslararası kuruluşlar belli bir konuda sözleşme düzenlenmesi önerisinde bulunabilirler. Öneri, Çalışma Bürosu ve Yönetim Kurulu tarafından incelenir. Yönetim Kurulu, konunun UÇK'nın gündemine alınmasına karar verirse, durum üye devletlerin hükümetlerine bildirilip görüşleri alınmaktadır. Bun-

dan sonra Çalışma Bürosu tarafından sözleşme taslağı hazırlanmaktadır. Bu taslak UÇK'nca oluşturulmuş olan yine üçlü yapıya sahip bir komisyonda incelenmekte, komisyonun oluşturduğu tasarı yine üye devletlerin hükümetlerine gönderilmekte ve bir yıl sonraki UÇK'nın gündemine alınmaktadır. Konferans'ta görüşülen tasarı 2/3 çoğunlukla kabul edilirse sözleşme niteliğini kazanmaktadır. Bu şekilde oluşturulan sözleşme, en az iki üye devlet tarafından onaylandıktan ve belgeler Genel Müdürü'ce kaydedildikten 12 ay sonra yürürlüğe girmektedir.

Örgütün üçlü bir yapı üzerine kurulmuş olması demokratikmiş gibi görünmektedir. Uygulamada ise, hükümet ile işveren temsilcileri işbirliği yapmakta ve birçok sözleşmenin oluşumunu ya da gerek-

Türkiye bugüne değin UÇÖ tarafından düzenlenen 172 sözleşmeden 34'ünü kabul etmiştir. Onayladığı bu sözleşme sayısına göre Türkiye, Avrupa Topluluğu'na dahil ülkeler içinde son sıradadır.

sinimleri karşılayacak biçimde oluşumunu engellemektedirler.

Özellikle çokuluslu şirketlerle ve göçmen işçilerle ilgili konularda etkili sözleşmelerin hazırlanamayıp rahatsızlıklara yol açmaktadır. Bu tür yakınmaların ortadan kaldırılabilmesi için örgütün oluşum biçiminin değiştirilmesi çabaları vardır.

Denetim Yolları

UÇÖ'ne üye olabilmenin temel koşulu Örgüt Anayasası'nı kabul etmektir. Bu nedenle üye olan her

devlet üye olduğu andan başlayarak Örgüt Anayasası'nda öngörülen yükümlülükleri yerine getirmeyi, getirmediğinde de uygulanacak yaptırımları kabul etmiş olmaktadır.

UÇÖ'nün üye devletler üzerinde iki tür denetim yetkisi vardır. Bunlar: 1) Genel Denetim, 2) Özel Denetim'dir.

1) Genel Denetim:

a) Olağan Genel Denetim:

Üye devletlerin hükümetleri belli aralıklarla onayladıkları ya da onaylamadıkları sözleşmelerle ilgili olarak biçim ve kapsamı Çalışma Bürosu tarafından belirlenmiş raporlar vermek zorundadırlar. Bu raporlar önce Çalışma Bürosu'nun oluşturduğu bir uzmanlar kurulunda daha sonra da yine üçlü yapıya göre oluşturulmuş olan "Sözleşme ve Tavsiyelerin Uygulanmasına İlişkin Uzmanlar Komisyonu"na incelenir. Komisyon, onayladığı sözleşmeyi uygulamaya koymayan üye devlet temsilcileriyle görüşüp, uygulamaya konulmama nedenlerini inceler. İnceleme

sonuçlarına bağlı olarak bu üyenin hakkında özel bir rapor düzenleyerek UÇK'na sunar. Bu üyenin "Özel Liste"ye alınmasını önerir. Bunun yanı sıra komisyon, genel raporunda "Özel Paragraf"ta üye ülkenin sözleşmeyi uygulamaya koymasındaki güçlükleri belirterek durumu UÇK'nun dikkatine sunar.

Komisyonun önerisi üzerine bir üye devletin "Özel Liste"ye alınması bir yaptırım değildir. Ancak böylesi bir uygulama üye devlet ve hükümeti için olumsuz izlenim yaratan bir durumdur. Bu yüzden

hiçbir üye devlet hükümeti "Özel Liste"ye alınmayı istemez.

b) Yakınmalar Üzerine Genel Denetim:

Bir sözleşmeyi onaylamış olan üyelerden her biri sözleşmeyi onaylamış başka bir üyenin sözleşmeyi inandırıcı bir biçimde uygulamadığı, hiç uygulamadığı, ek-sik uyguladığı savlarıyla Çalışma Bürosu'na yakınmada bulunabilir. Bu savlar, yukarıda açıklanan yöntem göre incelenir. Yakınılan ülkenin yakınma konularına yanıtlar vermemesi durumunda Yönetim Kurulu'nca bir soruşturma komisyonu oluşturulur. Soruşturma komisyonu tarafından yapılan incelemeler ve varılan sonuçlara göre, yakınma konusu "Uluslararası Adalet Divanı"na götürülebilir. Divanın kararları kesindir. Yakınılan ve yakınılan ülkeyi bağlar.

2) Özel Denetim:

Özel Denetim, yakınmalar üzerine yapılan bir denetimdir. Üye devletlerin işçi, işveren kuruluşlarından her biri bir üyenin onayladığı sözleşmeyi uygulamadığı konusunda yakınmada bulunabilir. Yakınma konusunda yapılan incelemeler sonucunda yakınılan üye haksız bulunduğu durumda durum dünya kamuoyu önünde sergilenir.

UÇÖ Denetim sonuçlarına göre genel olarak üye devletleri, özellikle onların hükümetlerini yükümlülükleri yerine getirmeye ikna etme yolunu seçmektedir. Sorunların çözümünde yardımcı olmaya çalışmaktadır., Bu çalışmaların başarılı olmadığında ise bu üye devletleri dünya kamuoyuna bildirmekte, onların eylem ve işlemlerini sergilemektedir.

UÇÖ ve Türkiye

Türkiye 1932 yılından bu yana UÇÖ'nün üyesidir. Bugüne değin UÇÖ tarafından düzenlenen 172 sözleşmeden 34'ünü kabul etmiş-

UÇÖ Sözleşmelerinin kabulünün bile büyük tartışmalara yol açtığı bir ülkenin ne demokratik olması, ne de Adriyatik'ten Çin Seddine değin olan ülkelere öncü model olması olanaklı değildir.

tir. Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından kabul edilen bir sözleşme Cumhurbaşkanı tarafından veto edilmiştir. Onayladığı bu sözleşme sayısına göre Türkiye, Avrupa Topluluğu'na dahil ülkeler içinde son sıradadır.

Onaylanan sözleşme sayısı ülkedeki çalışma koşullarının düzeyini gösterir bir ölçüt sayılamaz. UÇÖ tarafından belirlenen çalışma koşulları, en alt düzeydeki çalışma koşullarıdır. Sözleşmeden önce bu koşulların üzerine çıkmış olan ülkeler, bunları onaylama gereğini duymamaktadırlar. Kimi zaman da ülkelerin idari ve siyasi yapıları sözleşmelerin onaylanması konusunda güçlük doğurmaktadır. Federal bir devletin sözleşmeyi onaylaması ile üniter bir devletin sözleşmeyi onaylaması arasındaki uygulama güçlükleri açıktır.

Genel olarak yapılan değerlendirmelerde; Türkiye'nin uluslararası kuruluşlara o kuruluşların özisterleri dışındaki nedenlerle üye olduğu, üyeliğinin de aynı nedenlerle kabul edildiği kabul edilmektedir.

Bana göre, bugün de doğru olan ve 1968 yılında yapılan UÇÖ ile Türkiye ilişkilerinin değerlendirilmesi şöyledir :

"Sözleşmelerin tastik tarihleri ile, sözleşmelerde yer alan konulara ilişkin milli mevzuatın tarihleri arasında dikkati çekici bir özellik mevcuttur. Milletlerarası Sözleşme, o konudaki milli mevzuatın mevcudiyeti halinde tastik edilmektedir. Oysa, Milletlerarası Çalışma Sözleşmelerinin temel gayesi, üye devletleri adeta zorlayarak asgari bir takım ortak çalışma şartlarında birleştirmektir. Milletlerarası sözleşmeler, bu yönden ele alınırsa, milli mevzuat üzerinde olumlu sonuçlar doğurabilecektir. Yoksa, dışı karşı, bazı sözleşmeleri tastik etmiş görünmek maksadıyla, 126 sözleşme arasından seçe seçe iç hukukta zaten düzenlenmiş olan konulara mütallik 18 sözleşmeyi tastik etmiş olmak, en azından çalışma düzenine birşey kazandırmamıştır. Unutulmamalıdır ki mesele milli mevzuatı, milletlerarası normlara uydurmaktır. Milletlerarası normlar, milli mevzuata uygun ise onları kabul etmek, bilineni ilanın ötesinde bir anlam taşımamaktadır." (1)

25 Kasım 1992 tarihinde TBMM'ce onaylanan sözleşmelerden özellikle "Dernek Kurma ve Örgütlenme Hakkının korunması-na ilişkin 87 Sayılı Sözleşme "İşletmelerde İşçi Temsilcilerinin Korunması ve Onlara Sağlanacak Kolaylıklara ilişkin 135 Sayılı Sözleşme", "Kamu Hizmetinde Örgütlenme Hakkının Korunması-na ve İstihdam Koşullarının Belirlenmesi Yöntemlerine İlişkin 151 Sayılı Sözleşme" daha önce iç hu-

kukta düzenlenmemiş konulara ilişkindir. Bu sözleşme çalışma yaşamımızda önemli değişikliklere yol açacak; çalışma yaşamımızın demokratikleştirilmesine katkıda bulunacak niteliktedirler. Bu sözleşmelerin onaylanmış olması, "Onay politikasında köklü bir değişiklik" olduğunu göstermez. (2) Söz konusu sözleşmeler, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanının gerek kendi partisi gerekse hükümet içerisindeki özel çabaları sonucu onaylanmışlardır. Bu sözleşmelerle birlikte onaylanan "Hizmet İlişisine İşve-

ren Tarafından Son Verilmesine ilişkin 158 Sayılı Sözleşme"nin Cumhurbaşkanı tarafından veto edilmiş olması ve o tarihten bu yana hala TBMM'de görüşülmemiş olması bu durumun bir göstergesidir.

Sonuç

UÇÖ Sözleşmeleri en alt düzeyde çalışma koşullarını belirleyen sözleşmelerdir. Bu sözleşmelerle söylenildiği gibi sanayiye güç durumlara düşürecek işçi hakları getirilmemektedir.

Ülkemizde gerçekten tüm kurum ve kurallarıyla demokrasiyi kurmak istiyorsak, öncelikle çalışma yaşamımızı demokratikleştirmek zorundayız. Yıllarca önce de yazdığım gibi, iç barışın sağlanması, toplumun çağdaştırılması buna bağlı değildir. (3) UÇÖ Sözleşmelerinin kabulünün bile büyük tartışmalara yol açtığı bir ülkenin ne demokratik olması, ne de Adriyatik'ten Çin Seddine değin olan ülkelere öncü model olması olanaklı değildir.

- (1) IŞIK, Rüçhan, Milletlerarası Çalışma Sözleşmelerinin Türk Mevzuatına Tesiri, Sosyal Siyaset Konferansları XIX Kitap, İst. 1968, Say. 175
(2) GÜLMEZ, Mesut, Sözleşmeler Onaylandı Ama ..., DİSK Dergisi, Aralık 1992 Sayısı
(3) AVKAN, Süleyman, İş Güvencesi Üzerine, İm-Dergisi, Ocak-Şubat 1979 Sayısı

DEMOKRASİ

Michel HANSENNE *
İLO Genel Direktörü
(Çev.Av.Ufuk AYDIN)

Insan olmaktan kaynaklanan ve daha iyi yaşama düşlerinin sembolü olan demokrasi, dinamik yapısıyla yüzyıllar boyu aralıksız gelişen bir kavram olarak dikkati çekmektedir. Demokrasi, başlangıçta politik bir kavram olmasına rağmen, tarihte olduğu gibi bugün de, demokrasinin özgürlük aracı olma yönü ön plandadır. İnsanlar politik haklarını kullanmak isterken özgürlüklerini zedeleyen ve keyfi davranan otoriteyi reddetmektedirler.

Politik özgürlükler, kişisel özerkliğin garantisidir. Tarihsel olarak insanların, insan olmak dolayısıyla doğuştan gelen bazı haklara sahip olduğu gerçeğine uzun savaşımın sonucu ulaşılmıştır. Endüstri Devrimi, özgürlüğün evrensel bir hak olmasına rağmen, herkese aynı oranda dağıtılmadığı gerçeğini ortaya çıkarmıştır. Bu gerçek, özgürlük öğretisine, fırsat eşitliği görüşlerinin de girmesine yol açmıştır. Bunun yanında adalet kavramı da, özgürlüğün sadece bazı kişilere tanınan bir hak olmadığı düşüncesine imkan tanımıştır. Sonuçta demokrasi düşüncesi, ekonomik ve sosyal ilişkileri kapsayarak, herkesin politik gücü ve ekonomik sorumlulukları paylaşması

gerektiğini savunmaya başlamıştır.

Böylelikle demokrasi, statik bir kavram olmaktan çıkmış, ileriye yönelik her basamak, her toplumsal gelişme, demokrasinin de gelişmesine katkıda bulunmuştur. Bugün

ve ifade özgürlüğü, bağımsız ve tarafsız adalet kadar demokrasi için gereklidir. Yasalar önünde eşitlik, kimseye keyfi muamele yapılmaması ve politik fikirler sebebiyle kimseyi taciz etmemek gibi hususlar demokrasinin vazgeçilmez unsurlarıdır.

...demokrasi, değişik görüşlere sahip grupları ve uyuşmazlıkları kurumsallaştırarak, yapıcı görüşmeler ile herkesin kabul edebileceği çözümlere ulaşmaktadır. Bundan dolayı demokrasi, devam edegelen bir öğrenme sürecinin en önemli noktasıdır.

demokrasiyi yerleştirme sürecinde olan ülkeler ile, kendi parlamenter geleneklerine sahip olan ülkelerin hemen tümü, demokrasiye belli ölçülerde katkıda bulunmaktadır.

Sonuçta, demokratikleşme, herkesin kendisi ve çevresinin geleceğini şekillendirmek amacıyla uğruna harekete geçtiği bir kavram haline gelmiştir. Bu oluşum sonucu demokratik-politik kurumlar - örneğin çok partililik ya da serbest seçimlerle oluşmuş parlamentolar - demokrasinin en önemli unsuru haline gelmişlerdir.

Siyasi partiler, basın, toplumdaki herkes ve organize gruplar için fikir

Demokrasi, kurumlarıyla halkın toplumsal sorunlarda kararlara katılmasını kolaylaştırmıştır. Bu karar alma ve danışma kurumları, parlamento ve devlet otoritesi yardımıyla ortak kamusal faydaya ulaşmak için birlikte hareket ederler. Unutulmamalıdır ki, her görüşe açık olan, azınlıkla çoğunluğun yasal olarak eşit olduğu ve bunların yer değiştirebileceği bir düzendir. Diğer bir deyişle demokrasi, değişik görüşlere sahip grupları ve uyuşmazlıkları kurumsallaştırarak, yapıcı görüşmeler ile herkesin kabul edebileceği çözümlere ulaşmaktadır. Bundan dolayı demokrasi, devam edegelen bir öğrenme sürecinin en önemli noktasıdır.

Demokrasi, özgürlük ve eşitliğe verdiği önemle diğer rejimlerden ayrılır. Örneğin, özgürlük halkın onayı olmadan hiç bir yasanın yürürlüğe girmemesini içerir. Demokrasilerde herkes ya doğrudan kendisi, ya da temsilcilerini serbest ve özgür seçimlerle seçtiği ve ülkenin toplumsal sorunlarında söz sahibi olduğu rejimlerdir.

Demokrasinin diğer amaçları olarak özgürlük ve eşitliğin korunması ve teşvik edilmesi sayılabilir. Demokrasi kavramı siyasi partiler ve özgür basın gibi belli bazı kurumlarla iktidarın ortaklaşa hareket etmesini içerdiği gibi farklı güç ve görüşlerin de tanınması prensiplerini bünyesinde barındırır. Bunun farklı sonucu demokrasi devletle bir tekpartinin ya da tekpartiyle devletin özdeşleştirilmesine karşıdır. Demokraside halkın temsilinde monopol söz konusu olamaz, değişik görüşlere imkan tanınır. Kamusal otorite, kamusal tercihler arasındaki ilişkileri tanımlamakla yükümlüdür.

Bir demokratik sistemde devlet, tüm gücü yasalardan aldığı ve gücünü yasalara uygun kullanabileceğini bilmek zorundadır. Yasalar da kişilere insan olarak önem verme temeline dayanmalıdır. Öte yandan hukukun üstünlüğü, sadece kişilerin doğal ve siyasi haklarını serbesti içinde kullanmalarına imkan tanımakla yetinmeyen ama onların sosyal ve ekonomik yönden istek ve özlmlerini de gerçekleştirmeyi amaçlayan dinamik bir kavramdır.

Demokrasiyle ilgili göze çarpan önemli bir nokta, Demokratikleşmenin çoğunlukla bir ekonomik sistem değişikliğine eşlik ettiği ya da en azından devletin ekonomik

hukukun üstünlüğü, sadece kişilerin doğal ve siyasi haklarını serbesti içinde kullanmalarına imkan tanımakla yetinmeyen ama onların sosyal ve ekonomik yönden istek ve özlmlerini de gerçekleştirmeyi amaçlayan dinamik bir kavramdır.

konularda rolünün değiştiği durumlarda sözkonusu olduğudur. Totaliter rejimlerde yönetim, toplumun daha iyiye gitmesinin bir ekonomik sistem değişikliği olmaksızın gerçekleşmeyeceğini düşünmektedir. Ancak dünyadaki son değişimlerden sonra, bu yönetimler de pazar ekonomisine geçişte azimle çabalamaktadırlar. Artık onlara göre uluslararası yarışta arz ve talebin serbestisi tek başına mal ve hizmetlerin üretim ve dağıtımında etkili olabilir. Bu düşüncede, pazar ekonomisi refahın garantisi olmak dışında politik özgürlüklerin de zorunlu bir içeriğidir.

Günümüzde, uzun ve deneyimli otoriter rejimlerin birçoğu pazar ekonomisine geçme teşebbüsü içindedir. Bunların temel amacı ekonominin çalışma tarzını düzeltmek ve önceki eşitsizlikleri ortadan kaldırmakla birlikte ekonomik ve politik reformları gerçekleştirmektir.

Devlet, artık üretim ve ticari faaliyetler üzerindeki etkisini azaltmakta, bunun yerine ekonomik aktivitenin düzenleyicisi olma rolüne konsantre olmaktadır. Bu değişiklik ise devlet tanımında yeni bir düzenleme (düzeltme) yapmak gereğini doğurmaktadır. İLO'ya göre pazarın kanunları, orman kanunları için refahı amaçlamalı, özgür bir toplumun önündeki engelleri kaldırmalı ve adil bir topluma olan özlemi engellememelidir. Sorun devletin ekonomik gelişmeyi teşvikte ve nüfus yapılanmasında ne tür bir rol oynayacağıdır. Bu sorun ise toplumun tüm kesimlerinin katılacağı ve uygulanacak reformlar üzerinde anlaşmaya varıldığı yapıcı bir diyalog ile çözülebilir. Fakat bu durumda sosyal tarafların durumu ne olacaktır? Bunlar hala bu amaç için meşruiyetlerini önemli göreceklermidir? Acaba devlet tek başına meşru ve güvenilir midir?

Pazarda hareketlenmenin gerçekleşmesi için girişimciler yasal bir çerçeve içinde olmak isterler. Sanayi ve ticaret özgürlüğü garanti edilmiş olmalı, mülkiyet hakkı belirlenmiş ve tanınmış olmalı, bürokratik prosedürler hem basite indirgenmiş, hem açıkça belirlenmiş olmalı ve adalet mekanizması uygun bir şekilde düzenlenmiş olmalıdır.

Devletin belli görevlerinin ondan alınması için, öncelikle yine devletin kendi mekanına çekilerek kendini kamusal sorunlara ilişkin iyi bir yönetici olarak görmesi gerekir. Dürüstlük, şeffaflık ve sorumluluk

duygusu devlete ve görevlilerine davranışlarında yol göstermelidir. Bireylerin ve girişimlerin daha iyi ve daha kolay şekilde yaşamaları için yönetsel mekanizma en iyi araçtır. Kırtasiyecilik ve bürokrasi son zamanlarda çok fazla eleştiri al-

isteniyorsa kamu hizmeti yönetsel dilimlere bölünüp reorganize edilmeli, faaliyetleri uygun bir prosedüre oturtulmalı ve bu işe gerekli özen gösterilmelidir.

Bir İLO toplantısında bazı Afrikalı

Eğer devlet örgütündeki çürümeyle savaşmak isteniyorsa kamu hizmeti yönetsel dilimlere bölünüp reorganize edilmeli, faaliyetleri uygun bir prosedüre oturtulmalı ve bu işe gerekli özen gösterilmelidir.

mıştır. Bu yüzden gelişmiş olsun olmasın devlet aygıtında reform pek çok ülkede anahtar olmakta önem kazanmaktadır. Eğer devlet örgütündeki çürümeyle savaşmak

ve Latin Amerikalı işverenler kamu sektöründe ve özel sektördeki yozlaşmanın maliyeti arttıran, üretimi ve istihdam büyümesini azaltan önemli bir sorun olduğunu anlatmışlardı.

Bunun en önemli sebebinin son yıllardaki hukuk güvenliği ve etkili bir kamusal politikanın yokluğu ile noksan yönetsel aygıtın kaynaklandığı delillerle kanıtlanmıştır.

Devlette iyi yönetim fikri ya da toplumun daha iyi idaresi, gelişme hizmetinde, teknik ve kurumsal yönlerin yanında, politik boyutun bulunmasını da gerektirir. Özgür bir toplumu yönetme sanatı, sadece kamusal sorunların etkili olarak nasıl çözüleceği değil, bunun yanında demokrasinin herkesçe kullanılabilmesini sağlamak ve kurumları ve sosyal tarafları ile ortak bir geleceği şekillendirmek için çabalamaktır.

* Bu metin İLO Genel Direktörü Michel HASENNE'nin 1992 yılı 79'uncu İLO toplantısında yaptığı konuşmanın metni olan "Demokratikleşme ve İLO" adlı eserden alınmıştır.

Laiklik İlkesi ve Düşünmeyi Sevmek

Av. Muhterem FİDAN

Hukuk Fakültesinin 1. sınıfında iken Hukuk Başlangıcı dersimize giren hocamız, Medeni Kanun kabul edilmesine ilişkin Gerekçe'yi okumamızı salık vermişti. Bir Osmanlıca-Türkçe sözlük almama sebep olan Medeni Kanun "Esbabı Mücibe Layihası" hukuk hayatındaki laiklik esasının ne olması gerektiği hakkında üniversitenin birinci sınıfındaki bu öğrenciye oldukça öğretici fikirler vermişti.

Gerekçe'de; Medeni Kanunun hazırlanmasından önce uygulanan hükümlerin büyük bir bölümünün ilkel bir takım kurallardan ibaret olduğu, memleket ihtiyaçlarına cevap veremediği belirtildikten sonra devamında şöyle denmektedir. "*Oysa insanlık, insan hayatı hergün, hatta her an esaslı değişimlerle içindedir. Bunun değişimlerini, yürüyüşünü, hiç bir zaman, hiç bir nokta etrafında tesbit etmek ve durdurmak mümkün değildir. Kanunları dine dayalı devletler kısa bir müddet sonra memleketin ve milletin taleplerini tatmin edemezler. Çünkü dinler mutlak ve bozulmaz hükümler içerirler. Hayat yürür, ihtiyaçlar süratle değişir, din kanunları mutlak ilerleyen hayatın huzurunda şekilden, ölü kelimelerden fazla bir kıymet, bir mana ifade etmezler, değişmemek dinler için*

bir zarurettir. Bu itibarla dinlerin bir vicdan işi olarak kalması çağdaş uygarlığın esası, eski uygarlıklarla, yeni uygarlıklar arasındaki en önemli ince farklardan birisidir" demektedir. Gerekçe'yi kaleme alan o dönemin Adalet Bakanı Mahmut Esat Bozkurt'tur. Yeni kurulan Cumhuriyet'in vesayet demokrasisi içinde, dönemin Adalet Bakanı, devrimlerinin ruhunu hukukta laiklik ilkesinin anlamını, şer'i örf ve fıkıh kuralları ile idare edilmiş bir topluma büyük bir heyecan ve umut içinde meclis kürsüsünden net bir tavırla açıklayabiliyordu.

Yukarıya aldığım Gerekçe'nin sözlerini, gerçek demokrasiye geçtiğimiz söylenen bugünlerde devlet büyüklerimizden işitmek mümkün değildir. Du-

tavrını Gerekçe'nin gösterdiği gibi apaçık bir şekilde belirtiyorken, 1960'lardan sonra bu net tavır ortadan kalkmaya başladı. 1980'ler ise İslami İdeolojinin yükseliş yılları oldu. Ülkemizde burjuvazinin demokratik harekete katılımı hiç bir zaman batılı anlamda bir katılım olmadığı için, yani işe yarar bir barikatta bulunmadığı için İslami İdeoloji geniş halk kitleleri üzerine çok kolay bir şekilde empoze edildi. Artık dinsel hoşgörünün sınırı "Dinime dil uzatanın katli vaciptir" çağlıkları ile daralıyorsa, katli fermanından önce kendisi de düşünceleri ile dilini uzatamıyorsa, faili meçhul cinayetler ardı ardına geliyorsa ve bütün bunlara hiç şaşırmasak, biz hukukçular, yarın bir molla'nın kara cüppesinin arkasında bir gölge ola-

rak kendimizi görürsek buna da hiç şaşırılmaz gerekecektir. Hukuksal işlemleri yapma görevini üstlenmiş, bunu meslek edinmişler için laik esaslı hukukun anlamını bilmek ve onu korumak, uygulamak önemlidir. Mesleklerinin varoluşu, çıkarları bu kavrama bağlıdır da ondan, Hukuksal mevzuatı yutmuş hukukçular değil, düşüncelerinin genel yapısı aydınlık olan hukukçular iyi hukukçudur. Çünkü gerektiğinde hangi olayın hangi hukuksal kavrama, hangi kanun hükmüne uygun olduğunu araştırarak, okuyarak öğrenebiliriz. Di-

*Oysa insanlık, insan hayatı hergün,
hatta her an esaslı değişimlerle içindedir.
Bunun değişimlerini, yürüyüşünü,
hiç bir zaman, hiç bir nokta etrafında
tesbit etmek ve durdurmak mümkün değildir.
Kanunları dine dayalı devletler
kısa bir müddet sonra memleketin ve milletin
taleplerini tatmin edemezler. Çünkü dinler
mutlak ve bozulmaz hükümler içerirler.
Hayat yürür, ihtiyaçlar süratle değişir,*

yabildiklerimiz, zat-ı şahanelerinin "Allah'tan başka hesap verecek kimsesi olmadığını beyan" etmeleridir.

1920'lerde devlet din konusundaki

lar iyi hukukçudur. Çünkü gerektiğinde hangi olayın hangi hukuksal kavrama, hangi kanun hükmüne uygun olduğunu araştırarak, okuyarak öğrenebiliriz. Di-

Bu konulardaki mesleki tepkilerimiz, resmi geçitlerde, ulusal bayramlarda hep aynı sözcükleri, hep aynı nutku yineleyen "bir büyüğün" esneyen ağzında dağılan sıkıcı sözcükleri bizlerinde yinelemesinden öteye geçmemektir.

namik olan usul hukuku kurallarını yerli yerinde kullanmasını öğrenmiş bir avukatın durağan hukuka ilişkin bilgileri biteviye hafızasına yüklemesine bile gerek yoktur. Her özel olayda açıp okuduğumuz kanun hükmü, her uygulamasında farklı bir anlama bürünebilir. Ancak özeli yorumlama bütünüün özünü kavramış bir düşünceden geçmelidir. Hukukçunun düşüncesi de mesleği için, toplumsal dinamizm için yaşamsal önem arz eden laik ilkeli hukukun anlamını özümsemeli, korumalıdır.

"İnsanların çoğu düşünmekten hoşlanmazlar, belki bu bir iyiliktir. çünkü iğgüdü onları sevk ve idare eder. Fakat iğgüdü, yenilenmeyen ve tazelenmeyen bir güçtür. Düşünce onu verimli kalmazsa insanda da bir arı veya karıncanınkinden daha çok gelişmez. Öyleyse düşünmekten hoşlanmayanlar için de düşünmek gerekir, hem bunların sayısı çok olduğundan düşüncelerimizin her birinin mümkün olduğunca çok faydalı olmaları gerekir. İşte bu yüzden bir kanun hükmü ne kadar genel olursa o kadar da değerli olacaktır" demektir, Henri Poincare.

(1). Her hukukçu kanun yapıcı değilse de dolaylı veya doğrudan kanun yapıcını etkiler. Hiç olmazsa bu sebeple biraz olsun düşünmeyi sevenlerden olmamızda fayda vardır. Düşünen insan tepki veren insandır aynı zamanda. Her ne kadar düşünmeyi sevenler kanunların genel olması ile faydalı olması arasında doğru bir orantı bulunduğunu varsayıyor olsa da özel olarak uygulanan kanunları da faydalı bulduğumuzdan, kimilerini "ölü ele geçirerek", "Adalet"e teslim edebiliyor, kimilerine de o genel kanunlar içinde

özel yorumlar, yollar buldurarak, hiç emek sarfettirmeksizin maddi çıkarlar sağlatabiliriz. (Her gün kamuoyuna yansıyan, sonra bir balon gibi gürlütüsü sönen yolsuzlukları, artık kanıksadığımız faili meçhul cinayetleri, şeriat isteriz diye bağırın sesleri tek tek yazmaya gerek yok.) Sağlayabiliyoruz İZ-Biz diyorum, çünkü sadece etkisizliğine ve tepkisizliğine kendimi dahil edebildiğim bir mesleğin icraatçısı ve katlımsız bir vatandaş olmakla bunlardan kendimi sorumlu tutuyorum. Bu konulardaki mesleki tepkilerimiz, resmi geçitlerde, ulusal bayramlarda hep aynı sözcükleri, hep aynı nutku yineleyen "bir büyüğün" esneyen ağzında dağılan sıkıcı sözcükleri bizlerinde yinelemesinden öteye geçmemektir.

Ankara Barosunun bir dergisinde (2) "Deli Dumrul ile Hukukun Genel İlkeleri Hakkında Röportaj" adlı hoş bir yazı okumuştum. Deli Dumrul'a ünlü bir kelam şöyle sorduruluyordu "peki, sen, hukuk için ne yaptın?" kendi adımı "hiç" diyorum. "Hiç, sadece birazcık düşünüyorum". "Hiç bir şey" demenin ezikliğini bile hissetmemek, iş bitirici zihniyetlerin egemen olduğu, teknolojinin görkemli iletişim araçları sayesinde kanunlar yerine kişiliklerimizin tipikleşmeye başladığı ürütücü bir çağın ürünü olmasın.

Bu satırları yazan da "Hiç bir şey yapmadım" diyor ve bu yüzden ne Doğu'da ne Batı'da ne de artık Anadolu olmayan bir Anadolunun eski bir şehrinde kendisini hiç bir yere ait hissedemiyor.

Günlük yolumuzun dışına bir adım olsun çıkabilmek umudu ile.

(1) Henri Poincare, Bilim ve Metod-MEBYayınları

(2) Ankara Barosu Dergisi 1991 tarih, 4.sayı, Av. Şanlı ASLANGİL "Deli Dumrul ile Hukukun Genel İlkeleri Hakkında Röportaj"

Kavramların Belirlenmesi ve Ayrımı

Muammer AKKAYA
Eskişehir Cumhuriyet Savcısı

Birinci sayıdaki açıklamalarımızda hak kavramının özgürlüğü de içermekle beraber kimi yasakları ve yararlanma istemlerini de içerdiğini belirtmiştik.

Kavramların içeriklerini açıklamak bakımından öğretide çeşitli ayrımlar ileri sürülmektedir.

Çok taraftar bulmuş ve benimsemiş olan Geurg JELLİNECK'in ayrımına göre haklar ve özgürlükleri üç kümede toplamak olasıdır. (23-24)

a- Negatif Statü Hakları : Kişinin, devlet tarafından aşılmayacak ve dokunulamayacak özel alanının sınırlarını çizen özgürlüklerdir. Bunlar vicdan, düşünce, kişi güvenliği, konut dokunulmazlığı v.b. haklardır. Bunlar devlete negatif-olumsuz-bir tutum, sadece bir karışmama ve "Gölge Etmeme" ödevi yüklerler.

b- Pozitif Statü Hakları : Vatandaş devletten olumlu bir davranış, bir hizmet ve yardım isteme olanaklarını tanır (Sağlık, öğrenim, çalışma, sosyal güvenlik vs. haklarıdır.) ve bunun karşılığında devlete sosyal alanda belirli ödevler ve işlevler yüklerler.

c- Aktif Statü Hakları : Siyasal görüş ve tutumlarını açıklama örgütlenme oy kullanma, referandum, seçme ve seçilme yollarıyla vatan-

daşa toplum yönetiminde söz sahibi olma ve kararlara katılma yetkisini veren siyasal haklardır. Bunlara sırasıyla 1-Koruyucu Haklar, 2-İsteme Hakları, 3-Katılma Hakları da denir.

M.SENCER'in -benimsediğimiz - görüşüne göre, "Hak" kavramının : Özgürlükleri, kimi yasakları ve yararlanma istemlerini de içerdiğini yukarıda belirtmiş ve "Özgürlük" kavramının tanımını vermiştik. "Yasak" ve "Yararlanma istemi" nin aynı yazara göre tanımlarına gelince. (25) "Yasak, insanın bir davranış ya da eyleme uğramaması ya da aykırı bir uygulamaya karşı korunmasıdır". Bu tanımın içine giren kişi haklarını oluşturan özgürlüklerin başlıcaları, kişi ve konut dokunulmazlığı, özel yaşamının gizliliğinin çiğnenmesi yasağı, angarya ve fazla çalıştırma yasağı, zalimce insanlık dışı ya da onur kırıcı davranış yasağıdır. Kişi hakları olarak ilk kazanılan haklar olan özgürlük hakları ise, kişi özgürlüğü ve güvenliği, haberleşme, yerleşme ve yer değiştirme, düşünce, din ve vicdan, basın ve toplanma ve dernek kurma özgürlükleridir.

"Yararlanma istemi"ne gelince. Bu, bir insanın bir olanak ya da koşuldan yararlanmak ya da bir fir-

satı kullanmak isteyebilme yetkisi-dir. Yararlanma haklarının toplumsal ve ekonomik hakların büyük çoğunluğunu kapsamaması nedeniyle, bu tanıma giren haklar da toplumsal güvenlik, çalışma ve işsizliğe karşı korunma, örgütlenme ve sendika kurma, eşit ve adil ücret, dinlenme ve ücretli tatil hakkı, sağlık ve gönence yeterli bir yaşam düzeyi, öğrenim hakkı ve kültürel haklardır. Bu sayıların yanında kişi haklarıyla toplumsal ve ekonomik haklarının arasında, ne tamamen kişi haklarına giren veya ekonomik ve toplumsal haklar içinde olan, kimi yönüyle kişi haklarına, bir bölümüyle de toplumsal haklar içinde sayılabilecek olan siyasal hak ve özgürlüklerinden söz etmek gerekir.

Osmanlı Ve Türk Anayasalarında Hak Ve Özgürlük Kavramlarına Bir Bakış:

Monarşik-Tekerikli yönetimden meşruti-koşullanmış, koşullu yönetime bilinen uzun uğraşlar sonucu geçen Osmanlı Toplumunun anayasası* olan 23 Aralık 1876 (1293) Kanuni Esasi'de "Tebaa

* Türklerin "İlk" anayasası demekten özellikle kaçınıyorum. Kimi anayasa hukukçuları söz konusu anayasayı "İlk" anayasa olarak kabul ediyorlar. Karışık uluslardan oluşan Osmanlı Devleti'nin Lozan Antlaşması ile tarihe gömüldüğünü, söz konusu antlaşmaları hükümleri gereğinde "Osmanlı Mirası"nın yatsındığını sayarak böyle düşünüyorum.

Devlet Osmaniye'nin hukuki umumiyesi" başlığı altında 8-26. Madde arasında kimi "Mükellefiyet", "Masuniyet", "Mezuniyet", "Tahdi Himayet", "Mütesavi", "Emin", "Memnu" gibi sözcüklere rastlanılı-

Çağdaşı bildirgelerde ve hatta önceleyen belgelerde üstelenen ve tanımlanan hak ver özgürlüklere rastlamak olanaksız. Bu, o günkü Osmanlı Yönetim anlayışının, ileri giderek düşünce anlayış ve yaklaşımının doğal sonucu. 1876 Kanuni Esasi'sinin mimarlarının düşünce frekanslarına uygun bir sonuç bu.

yor. Ama hak ve özgürlük kavramlarına açıkça yer verilmediği, kimi hak ve özgürlük gibi görünen yetkiler, görevler ve dokunulmazlıkların, hak ve özgürlüğü belirleyici ölçütlerinden hak arama ve koruma yöntemleri ile güvence altına alınmadan söz edemiyoruz. Çağdaşı bildirgelerde ve hatta önceleyen belgelerde üstelenen ve tanımlanan hak ver özgürlüklere rastlamak olanaksız. Bu, o günkü Osmanlı Yönetim anlayışının, ileri giderek düşünce anlayış ve yaklaşımının doğal sonucu. 1876 Kanuni Esasi'sinin mimarlarının düşünce frekanslarına uygun bir sonuç bu. Klasik haklar kısa birer madde olarak sayılıyor. Tanımlamalar yok.

Türk Devleti'nin kuruluş sancılarının yaşandığı Ulusal Kurtuluş Savaşı çabası ve karmaşası içinde 20.01.1337 gün ve 85 numaralı olup 23 asıl ve paragraf olarak düzenlenen Madde Münferide-aynı maddeden oluşan "Teşkilat-ı Esasiye Kanunu"nda hak ve özgürlüklerden hiç söz edilmiyor.

Pozitif hukuk yazısına 491

ESKİŞEHİR BAROSU DERGİSİ

numara ve 20.04.1340 (1924) günlü olarak geçen ve "1924 Anayasası" denilen anayasaya gelince. Söz konusu anayasa iç dizini içinde "5. Bölüm" başlığı altında 68-88 maddelerde "Türklerin Kamu Hakları" olarak sıralanan hak ve özgürlüklerinin, hak arama ve koruma yöntemlerinden ve güvencelerinden uzak sıralandığını görüyoruz. Kaynağımı 18. yüzyılın doğal hak kuramından alan biyayırım ve yaklaşımla;

"Madde 68- Her Türk hür doğar, hür yaşar. Hürriyet, başkasına zarar vermeyecek herşeyi yapabilmektir. Tabii haklardan olan hürriyetin herkes için sınırı başkalarının hürriyeti sınırındır. Bu sınırı ancak kanun çizer." anlatımını buluyoruz.

Ashında 1921 Anayasası gibi 1924 Anayasası'nda "Ulusal Ege-menlik" kavramının Türk tarihinde ilk kez parlamentonun varlığı ile kaynaştırılmış bir biçimde, temel hukuk kuralları ile birlikte ortaya çıkışıyla, çoğunluğun iradesinin herşeyin üstünde olduğu anlayışının sonucu, meclis iradesinin sınırlandırılmayacağı düşüncesi doğuyor. Meclis iradesinin hiç bir kayıt ve koşula bağlı tutulamayacağı düşüncesi, devlet yönetiminde çoğunluğa sahip olanın egemenliğe de sahip olacağını, egemenliğin ise hak ve özgürlük gibi kavramlar ileri sürülerek sınırlandırılmaması gerektiğine yatkındı. Vatandaşların hak ve özgürlüklerini koruyacak en sağlam güvence, egemenliğin meclis tarafından kullanılmasyla sağlanabilir düşüncesi geçerliydi.

Kimi hak ve özgürlüklerin

soyut anlatımlarla, tanımına girmeksizin sayıldığı görülmektedir. Güvenceleri belirtilmeksizin: Kişi dokunulmazlığı, doyunc, düşünme, söz, yayım, yolculuk, bağıt, çalışma, mülk edinme, malını ve hakkını kullanma, toplanma, dernek kurma, ortaklık kurma ve özgürlük haklarının Türklerin doğal haklarından olduğu belirtiliyor. Madde -70, 103. maddesiyle de hiç bir yasanın anayasaya aykırı olamayacağı düzenlenmiş. Ancak, yasaların anayasaya aykırılığını denetleyecek bir organ yok. Normal yargı yolunun kapalı olduğu da* göz önüne alındığında "Milli İrade" anlayışında yola çıkarak güvencenin Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne ait olduğunun varsayılp, bir yasanın anayasaya aykırı olup olmadığının çözümünün ve bunun yorumunun yapılmasının TBMM'nin görev ve yetkisinde olduğu gibi ilginç bir sonuç varılıyor. Hem yasaları koyacak, hem de uygulamaya değin yorumlamayı yapacak. Hak ve özgürlüklerin hak arama ve güvence yöntemlerinden yoksun, soyut, ismen sıralanıp anlatımının sıkıntılarını, ulusca yaşanan egemenliğin salt çoğunluğun "Ben çoğunluksam sayısal çokluğun egemenliğin anlamıdır. Öyleyse benim dediğim doğrudur ve geçerlidir." gibi bir düşüncenin ürünü olan -tüm karşı savlara karşın- 1950/1960 yıllarında dönemin zorlukları belleklerdedir. Salt 1950/1960 değil, görüşümüze göre daha eskilere, tek parti dönemi ve sıkıntılarına hatta daha gerilere

*Bu konunun tartışmaları yapılmış ve sonuçta normal yargı yolunun kapalı olduğu, ancak normal yargı yolu dışında bir yargının bugünkü anlamda Anayasa mahkemesinin varlığının anayasada düzenlenmesi gerektiği kabul edilmiştir.

İttihat ve Terakki ya da daha öncesi dönemlere tepki olmak üzere ve anayasa hukukçularının "2. Cumhuriyet Anayasası" dedikleri 334 sayılı 1961 Anayasasını görmekteyiz sonra uygulamadan önce hazırlanışı sı-

Çağdaş demokratik rejimi temel seçenek olarak ele alan anlayışın ürünü olan anayasalar, devlet gücü ile temel hak ve özgürlükleri birbirine zıt kavramlar olarak ele alamazlar; aksine kişiyi, devletten önce ve devlet dışında dokunulmaz, devredilemez ve vazgeçilemez nitelikte belli hak ve özgürlük alanlarının sahibi olarak değerlendirirler.

rasında ve uygulandığı yıllarda bir toplumun köktenci olmasa bile değişimini iç yapısı ile erekleleyen bir anayasa "İlk" lerle dolu, sonradan "Lüks" sayılsa bile. 156. madde hükmü gereği Anayasa metninden sayılan başlangıç bölümünde

"..... insan hak ve hürriyetleri, milli dayanışmayı, sosyal adaleti, ferdin ve toplumun huzur ve refahını gerçekleştirmeyi ve teminat altına almayı mümkün kılacak demokratik hukuk denetimini bütün hukuki ve sosyal temelleriyle kurmak için" Anayasanın kabul ve ilan edildiği ileri sürülüyor. Sonra temel haklar ve özgürlükler; kişi hak ve özgürlükleri, toplumsal ve ekonomsal, siyasal hak ve özgürlükler 10-62. maddelerde sıralanıyor. Hem anayasa dizini içinde yer alışı, sayılıp sıralanışı, hem de ayrıntılarıyla sıralanışı bakımından çağdaş anayasa olarak görüntü veriyordu.

Doğal hukuk anlayışını anımsatacak bir biçimde düzenlenen 10. maddesinde

"Herkes, kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez, temel hak ve hürriyetlere sahiptir."

Denmektedir ama, izleyen maddelerde salt kişi hakları ve siyasal

hakların dışında ekonomsal ve sosyal hakları da asal sayan bir liste ile karşılanmaktadır. "Sosyal ve iktisadi Haklar ve Ödevler" başlığı altında sosyal demokrasilerdeki evrensel gelişmeye koşut hükümler yer alı-

yordu. Sosyal hak ve özgürlüklerin 1971 ve 1973 değişikliklerinden önceki anlatımları incelendiğinde haklar ve ödevler

bakımından özgürlüğün asıl, sınırlamaların ise ayrıcalık olduğu gözlemleniyordu. Hakların sınırlandırılabilmesinde ana ilke, sınırlamanın "Anayasa'nın sözüne ve ruhuna uygun olarak ve ancak yasa ile" olabileceği, sınırlamayı getirebilecek yasa- ların ise "hak ve özgürlüklerin "Öz"üne dokunmayacağı" kuralına bağlanmış idi.

Ayrıntılı olarak düzenlenen hak ve özgürlüklerde kişinin devlete korunmasının asıl olmasıyla da, korunma mekanizmalarının geliştirilmiş olması da önemlidir. Bu konuda en önemli organ Anayasa Mahkemesi'dir. 1961 Anayasası için koruma mekanizmalarıyla hak ve özgürlüklerin güvence altına alındığını söyleyebiliriz. Üstün bir halk çoğunluğunun kabul edilişiyle 09.11.1982 günü ve 2709 sayı ile yayınlarak yürürlüğe giren "1981 Anayasa'sına gelince. 1961 Anayasa'sında 1971 ve 1973 yıllarında yapılan değişiklikleri asıl olarak alan, 1961 Anayasa'sının geniş bir değişikliği biçiminde görebiliriz, 1982 Anayasa'sını. Genel olarak klasik, ekonomsal, toplumsal hak ve özgürlükler bu anayasada da sayılıyor. Ayrıntılı düzenleme söz konusu. Ancak kişinin devlete karşı ko-

runması değil, devletin kişiye karşı korunması temel olarak ele alınıyor. Bu yönüyle kişi hak ve özgürlüklerine sınırlamalar getirilmiş. 1961 Anayasası ile siyasal iktidarın fazlaca sınırlanmış, hak ve özgürlüklere gereğinden fazla güven getirilmiş olması sonucu oluşan tepkinin izlerini görüyoruz sınırlandırmalarda.

Çağdaş demokratik rejimi temel seçenek olarak ele alan anlayışın ürünü olan anayasalar, devlet gücü ile temel hak ve özgürlükleri birbirine zıt kavramlar olarak ele almazlar; aksine kişiyi, devletten önce ve devlet dışında dokunulmaz, devredilemez ve vazgeçilemez nitelikte belli hak ve özgürlük alanlarının sahibi olarak değerlendirirler. Bu anlamda insanın onurlu bir varlık olarak devlet etkinliğinin nesnesi değil, öznesi durumunda olduğunu yukarıda açıklamaya çalıştık.

1961 Anayasa'sına göre hak ve özgürlüklerin anayasanın sözüne ve ruhuna uygun olarak ancak yasayla sınırlanacağından ve bu yasayla sınırlamanın da "Öz" e dokunulmadan yapılabileceğinden söz etmiştik. 1971 değişikliği ile yapılan sınırlama nedenlerinin genişletilmesi konusuna 1982 Anayasası ile yeni nedenler eklemiştir. Üstelik beklentili olarak genişletilen nedenler genel, soyut ve içeriği belirsiz kavramlardır. Bu kavramlar öznel yorumlara elverişli, uygulama anında uygulayıcıların kişisel görüş ve anlayışlarına göre enişleyebilecek ve böylece esnek duruma getirilmiş kavramlar olarak göze çarpıyor. 1961 Anayasa'sındaki "öze dokunma yasağı" na 1982 Anayasa'sında yer verilmemiştir. "Demokratik toplum düzeninin gerekleri" genel sı-

nırlama ölçüt olarak 1982 Anayasası'na girmiş.

Dikkat çeken bir sınırlama da olağanüstü yönetim yöntemlerinde hak ve özgürlüklerin kısmen veya tamamen durdurulabileceği konusundadır. Her ne kadar "durumun gerektirdiği ölçüler içinde kalmak"tan sözedilerek ölçülülük ilkesi ölçüt olarak ele alınıyorsa da denetleme olanağı yoktur. Yine "Uluslararası Hukuktan doğan yükümlülüklerin çiğnenmemesi" ölçütü de konulmuş ise de bu konuda, ülkemizde uluslararası yükümlülüklerin çiğnenip çiğnenmediğini denetlenmemesi de bir gerçek olarak önümüzde durmaktadır. Burada bir konuya daha değinmek istiyorum. Olağanüstü yönetim olasılığı ortaya çıktığında hakların durdurulması ya da anayasal güvencelerin kaldırılması önlemlerinin yasa ile aklanabileceği gibi, Cumhurbaşkanının başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulunun çıkaracağı Yasa Gücünde Kararname ile alınabileceği sorunudur.

1982 Anayasa'sında toplu çalışma ilişkileri açısından da daraltma ve yasaklar vardır. Grev, sendikal haklar ve özgürlükler yönünden kısıtlama ve yasaklar konulmuştur.

Genel olarak düşünebiliriz ki;

1982 Anayasası yapanların da beğenmeyip eleştirisi konusu yaptığı, çok kısa bir zamanda çok büyük eleştirilere uğrayan çağdaş demokratik düzen gereklerine uymayan, hak ve özgürlüklerin ayrıcalık, kısıtlamaların asıl olduğu yasaklı bir Anayasa'dır.

Son Değişler

Sözümüze girerken "Hak ve özgürlük" sözcüklerinin iki büyüklü sözcük olduğunu belirtmiştik. Tarihsel süreç içerisinde hak ve özgürlük kavramları insanları çekmiş, düşündürmüş ve savaflara itmiştir. Önceleri bireysel egemen temsilcileri olan krallara karşı doğuştan kimi hak ve özgürlükler olduğu ileri sürülmüş, zamanla kişi hak ve özgürlükleri insana, salt insan olması nedeniyle tanınması gereken kavramlar olarak anlaşılmalı; salt kişi hak ve özgürlüklerinde yetmediği anlaşılınca, çağdaş toplumun gereklerine uygun ve koşut bir biçimde toplumsal ve ekonomik hak ve özgürlük kavramları geliştirilmiştir. Bu hak ve özgürlüklerden birinin diğerine öncelikli olmasını düşünmek çok yanlış. Ekonomik bakımdan geliştirilmemiş insan için mülkiyet hakkı ne kadar anlamsız ise, ekonomik bakımdan yeterince gelişmiş insanın bu haklarını devlet yararına kullanıl-

ması koşuluna bağlamakta o kadar sakıncalıdır.

Hak ve özgürlüklere at gözlüğüyle bir açıdan bakmamak gerekir. "Onsuz olunmaz" ilkesi gereği, kimi hakların tanınması, kimi hakların koşula bağlanması doğru değildir. Madalyonun iki yüzüne de aynı değeri vermek gerekir. Hak ve özgürlük kavramı günümüzde ulusal sorunları aşmış uluslararası düzeylerde ele alınmaya başlanmıştır. Dar görüşler taşınmış, çizilmek istenen sınırlar kalkmaya, çerçeveler kırılmaya başlanmıştır.

Hak ve özgürlükler devlete karşı, devletten alınmaktadır. "Toplumsal sözleşme" görüşü gerilerde kalmıştır. Hak ve özgürlük bilincinin yerleşmesi eğitimle olanaklı. Hak ve özgürlük bilincine erişmemiş toplumlar ya tarih sahnesinden silinmişler ya da toplumsal ve ekonomik kalkınmalarını tamamlayamayarak geri kalmışlardır.

Toplumların kalkınmaları hak ve özgürlüklerini elde etme dereceleriyle orantılıdır. Devletlerin baş görevi, sınırlarında barındırdığı insanların onurlarına yakışır hakları tanımak olmalıdır. Yasalar insan haklarını sınırlayan değil koruyan belgeler olmalıdır.

(16) Tennur Koyuncuoğlu : Tarihsel Yaklaşımla Hak- Özgürlük İlişkisinin Saptanması, M.H.A.D. Yeni Seri: 12 No:15 İstanbul 1983

(17) Sencer : A.g. notları.

(18) Sencer : A.g. notları.

(19) M. Semih Gemalmaz: "Tarihselliği Bağlamında İnsan Hakları", İnsan Hakları Yıllığı, T.O.D.A.İ.E. YAY:C.7-8, ANKARA 1985-1986, Shf:59

(20) Sencer : A.g. notları.

(21) Münci Kapani : Kamu Hürriyetleri, A.Ü.H.F.Yay. 453, Ankara 1981 Shf.8

(22) Sencer : A.g. notları.

(23) Tunaya : A.g.e. Shf.313,

(24) Kapani : A.g.e.

(17) Sencer : A.g. notları.

Evlilikte Kadına Yönelik Şiddet ve Kadın Sığınma Evleri

Nurhan TÜRKÖZ
A. Ü. Tıp Fakültesi
Sosyal Hizmet Uzmanı

Insan eylemlerinin önemli bir kısmında şiddetin çeşitli biçimlerde kullanıldığı görülmektedir. Şiddetin yeni bir kavram olmadığı, ancak türlerine yeni sınıflandırmalar olduğu söylenebilir. Gerçekten de tüm dünyada şiddet olaylarında bir türmanış gözlenmektedir. Bölgesel savaşlar, ırk ayaklanmaları, siyasal suikastler, dövülen, tecavüze uğrayan çocuk ve kadınlar her an kitle iletişim araçları yoluyla haberdar olduğumuz şiddet olgusunun farklı yönlerini yansıtmaktadır.

Çok yönlü bir sorun olan şiddetin çözümü ise, kuşkusuz tek boyutlu olmayacaktır.

Ondokuzuncu yüzyıla dek şiddet olgusu, tek başına bir inceleme konusu olmamıştır. Sorunun ele alınışında öncelikle saldırganlık üzerinde durulmuştur. Bilindiği gibi, saldırganlık (aggression) ve şiddet (violence) farklı anlamlar içermektedir. Bu nedenle bir karışıklığa yol açmamak için iki terimin açıklanması zorunludur. Genel olarak saldırganlık, atılğan (assertive), zorlayıcı (intrusive) ve tecavüzkar (atacking) davranışların bir bütünü olarak tanımlanabilir. Bu tanımlama açısından saldırganlık, gizli ya da açık saldırıları, egemenlik sağlamaya yönelik davranışları olduğu kadar işlevsel sözcükleri, bir işi başarmak veya bir görevin üstesinden gelmek için güçlülük taslayıcı, iddialı davranışları da içermektedir. (1)

Şiddet ise, saldırganlığın bir biçimidir. Bir başka deyişle, yıkıcı, yokedici saldırganlıktır. Kişilere ya da çeşitli nesnelere fiziksel zarar vermeyi içermektedir. Şiddet güçlü, kontrolsüz, aşırı, birdenbire ve bazen de amaçsız olabilir. Bundan başka toplu veya bireysel de olabilir.

Çocuğa yönelik şiddet, siyasal şiddet gibi değişik şiddetlerin yanı sıra evlilikte kadına yönelik şiddette önemli sorunlardan birisidir.

Evlilikte kadına yönelik şiddet vakalarında artış olduğu bilinmektedir. Pek çok olayın aile içinde saklı kaldığı ve istatistiklere yansımadağı düşünülecek olursa sorunun ne denli büyük boyutlara ulaştığı daha iyi anlaşılabilir. Örneğin Morçatı Kadın Sığınma Vakfı'na 1 Temmuz 1992 - 29 Şubat 1993 tarihleri arasında 27.557 kadın başvurmuştur. (2)

Genel olarak evlilikte kadına yönelik şiddet, kocanın karısı üzerinde bilinçli olarak fiziksel zarar verme eylemi olarak tanımlanmaktadır. Bu arada duygusal yönden acı vermenin de fiziksel şiddete eşit derecede zarar verici olduğu söylenebilir.

Fiziksel şiddet, her yıl altı Amerikan ailesinden en az birinde ortaya çıkmaktadır. Genelde tüm Amerikalı çiftlerin yarısında evlilik yaşamları boyunca şiddet ortaya çıkmaktadır. Her yıl yaklaşık 1.700 kadın bu şiddetten ölmektedir. (3) Yine ABD'de ulusal düzeyde

yapılan bir araştırma her yıl yaklaşık 1.8 milyon kadının kocası tarafından dövüldüğünü ortaya koymuştur. (4)

Bazı şiddet türleri, kadını tokatlamak gibi, görece olarak hafif sayılırken bazı şiddet davranışları da yüksek derecede bireye zarar verici eylemler olarak görülmektedir. Bıçaklamak, ateş etmek bu tür şiddet eylemleri arasında yer almaktadır. Şiddetin derecesine bağlı olarak kadının ayakta veya yatakta tedavisi gerekebilmektedir. Evlilikte şiddet vakalarının önemli bir kısmını, yüksek derecede zarar verici eylemler oluşturmaktadır. Daha önce de belirtildiği gibi, şiddet olaylarının tümü dışarı vurulmamaktadır. Kadınlar, çoğu kez bu tür olayları açıklamaktan utanmakta hatta suçluluk duymaktadırlar.

Evlilikte kadına yönelik şiddet vakalarının toplumsal tabakalaşma sisteminde, aşağıya doğru inildikçe arttığı bilinmektedir. Bunun ekonomik baskı ve sıkıntılarla çok açık bir ilişkisi olduğu gibi, alt sınıflarda ortaya çıkan şiddet olaylarında diğer sınıflara göre daha fazla polis gibi müdahale güçleri ile karşı karşıya oluşla da ilişkisi vardır.

Orta ve üst sınıflarda vakaların polise, dolayısıyla istatistiklere yansımadağı daha az sözkonusu olmaktadır. Kadınlar böyle bir durumda daha özel bir biçimde doktorları veya avukatları aracılığıyla sorunu çözebilmektedirler.

İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı'na başvuran

kadın hastalarla bir araştırma yapılmıştır. Araştırmaya konu 140 kadından 80'ninde evlilik içinde şiddete maruz kaldıkları saptanmıştır. (5)

Araştırmacılar, evlilikte şiddete başvuran erkeğin özelliklerini şu şekilde özetlemektedirler;

a) Düşük öz saygısı: Evlilikte şiddet, kocanın güçsüzlük ve yetersizlik duygularını yenme ve özsaygıyı koruma çabası olarak görülmektedir.

Araştırmalar evlilik ilişkisi iyi gitmediği halde şiddete başvurmeyen erkeklere kıyasla şiddete başvuran erkeklerin belirgin biçimde düşük öz saygılarının olduğunu ortaya koymuştur.

b) Bağımlılık: Bağımlılık açısından evlilikte şiddet, erkeğin karısına duyduğu ihtiyacı yok etmek amacıyla yaptığı bir teşebbüs veya engellemeye karşı oluşturduğu bir atak olarak görülmektedir. Öte yandan şiddet kocanın çocukları kendince doğru ve kısa yoldan disipline etmek, karısını da "ideal eş" beklentilerine uydurabilmek için yaptığı bir atak da olabilir.

Çeşitli araştırmalar, şiddete başvuran erkeklerin, eşleri kendilerini terk ettikleri ya da terk etme tehdidinde buldukları zaman intihara teşebbüs ettiklerini, psikotik atakta bulduklarını

veya panik duygusu geliştirdiklerini ortaya koymuştur. (6)

c) Alkol Kullanımı: Şiddete başvuran erkekler arasında alkol kullanımının yaygın olduğu saptanmıştır.

Bir başka deyişle şiddet davranışına genellikle süreklilik taşıyan aşırı alkol eşlik etmektedir. alkol erkeğe, şiddet davranışını mazur gösterme fırsatını vermektedir.

d) Şiddet Davranışla ilgili Sorumluluk Üstlenme: Evlilikte şiddete başvuran er-

kekler bu eylemlerinden ötürü çoğu kez kendilerini sorumlu tutmazlar. Ya eşleri kendilerini kıstırtmaktadır ya da kendilerini bir türlü kontrol edememektedirler. Bu tutuma bağlı olarak da profesyonel bir yardım arayışına girmemektedirler.

e) Geleneksel Cinsiyet Rollerine Duyulan İnanç: Bu erkekler, eşlerini dövebileceklerini çünkü, toplumun kendilerine bu hakkı verdiğini düşünmektedirler. Eşleri kendilerinin her sözüne kayıtsız şartsız boyun eğmelidir. Bu erkeklerin gözünde şiddet, aile içinde kontrol ve otoritelerini korumak için kullandıkları temel araçtır.

Evlilikte şiddete uğrayan kadınların konumuna baktığımızda oldukça karmaşık olduğunu görmekteyiz. Çoğu kadın, fiziksel şiddetin egemen ol-

duğu ilişkiyi kolay kolay terk edememektedir. Bir kadını şiddet uygulasa bile kocasıyla birlikte kalmaya iten çeşitli faktörler vardır.

Bu faktörlerin başında, şiddetin az olması halinde kadın tarafından normal algılanabilmesi gelmektedir. Böyle bir algılamada, kocanın aldığı alkol durum için bir gerekçe oluşturmaktadır. Bir başka faktörde geleneksel kadın-erkek rollerine ilişkin inançtır. Öte yandan maddi kaynakların yetersizliği, akraba ve arkadaşların yeterince desteklememesi de kadının şiddetin egemen olduğu bu ilişkide kalmasına yol açmaktadır.

Ülkemizde evlilikte şiddete uğrayan kadınların yardım alabileceği kurumlar son yıllara dek psikiyatri klinikleri ile sınırlı kalmıştır.

ABD ve Avrupa ülkelerine baktığımızda 1970'li yıllardan başlayarak pek çok kadın sığınma evinin açıldığı ve giderek yaygınlık kazandığını görüyoruz.

Sığınma evleri, çoğu kadın için şiddetin egemen olduğu ilişkiden kurtulma yolunda ilk adım olmaktadır. Şiddete maruz kalan kadının geçici sürede yatılı barınabileceği, sosyal danışmanlık, psikiyatrik tedavi, hukuk danışmanlığı gibi birçok desteğin sağlanabileceği, kendi seçimleriyle yeni yaşamının koşullarının hazırlanmasında (iş-konut) yardım hizmetlerinin verildiği bir kurumdur Kadın Sığınma Evleri. Bünyesinde kadrolu ve/veya gönüllü sosyal hizmet uzmanı, avukat, psikiyatrist, pedagog gibi meslek elemanları görev alır.

- (1) Çiğdem ARIKAN, "Sosyal Hizmetler Açısından Şiddet ve Bir Türü Olarak Evlilikte Kadına Yönelik Şiddet", Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Y.O. Dergisi, C.V, S.1,Ocak 1987, s.75
- (2) "Koca dayacağı Korkunç Durum", "Sabah Gazetesi, 26.3.1993, s.19
- (3) S.K.STEİNMETZ, "Women and Violence : Victims and Perpetrators", American Journal of Psychotherapy, 1980, s.334-349
- (4) D.BASS-J.RICE, "Eş dayacağı ve Dayacağı karşı dayanışma Kampanyası", Kadın Bakış Açısından 1980' Türkiye'sinde Kadın, İstanbul 1990, s.315
- (6) Çiğdem ARIKAN, a.g.m.,s.84

Avrupa Topluluğu ve Kurumları

Arş. Grv. Necdet SAĞLAM
Anadolu Üniversitesi
İİBF AT Eski Stajyeri

1. Giriş
Şu anda 320 milyon nüfuslu ve 12 üyeli olan Avrupa Topluluğu (AT) EFTA (Avrupa Serbest Ticaret Birliği) ülkeleriyle imzaladığı antlaşmalarla 380 milyonluk bir i10 âlar oluşturma çabasındadır. Avrupa'nın en zengin ülkelerinin oluşturduğu bu pazar bütün dünyanın dikkatini çekmektedir.

1993 başında başlayan Tek Pazar'la AT dünyanın en büyük ekonomik birliklerinden birini oluşturmakta ve d10,7 ticaretinin büyük bir kısmını eline geçirmektedir. Özellikle Doğu Blokunun çökmesinden sonra Avrupa'da ve Dünya'da yeni bir blok ortaya çıkmıştır.

Türkiye'nin 1963 Ankara Antlaşması ile başlayan ve 14 Nisan 1987 tarihinde tam üyelik başvurusunda bulunduğu, ihracat ve ithalatının büyük bir kısmının (EFTA ülkeleri de içine alırsa yaklaşık % 75) gerçekleştiği ve 1996 yılı başında gümrük birliği hedeflediğimiz bu topluluğun nasıl kurulduğu ve kurumlarının neler olduğu çalışmamızda inceleme konusu edilmiştir.

2. Avrupa Topluluğunun Kuruluşu

1946 yılında İngiltere Başbakanı Wiston CHURCHILL'in Zürich'te

yaptığı bir konuşmada Avrupa'da nazizmi engellemek için bir Birleşik Avrupa Devletleri kurulmasını istemiştir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra 9 Mayıs 1950'de Fransa Dışişleri Bakanı Robert SCHUMAN tarafından yapılan bir konuşmada Avrupa'da kömür ve çeliğin üretimini ve kullanılmasının kontrol edilmesi için bir Avrupa örgütü kurulacağını söylemiştir ve Almanya Maliye Bakanı Jean MOMENT'in katkıları ile Avrupa Topluluğu'nun ilk temeli atılmıştır.

Belçika, Fransa, Hollanda, Almanya, Lüksemburg ve İtalya'nın katılımlarıyla 18 Nisan 1952'de Paris Antlaşması ile Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (ECSC) 25 Mart 1957'de imzalanan ve 1 Ocak 1958'de yürürlüğe giren Roma Antlaşması ile Avrupa Ekonomik Topluluğu (EEC) ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu (EURATOM) kuruldu. (1)

Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğunun amacı kömür ve çelik için ortak bir pazar oluşturmaktır. Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu'nun amacı ise, nükleer enerjinin barış için kullanılmasını sağlamak maksadıyla sanayinin geliştirilmesidir. Avrupa Topluluğu'nu oluşturan antlaşmaların en kapsamlısı olan Avrupa

Ekonomik Topluluğu'nun amacı ekonominin her alanda bütünleşme sağlayarak mal, hizmet ve sermayenin tıpkı ulusal sınırlar içinde olduğu gibi topluluk içinde serbestçe dolaşabileceği tek bir iktisadi bölge oluşturmaktır.

Roma antlaşmasında Konsey ve Komisyonun yasal enstrümanları sayılmıştır. bu enstrümanlar : Kararlar herkese yönelik olduğunda yönetmelikler (regulations), hukuki kararlar (dicisions), zorlayıcı gücü olmayan öneriler (recommandations) ve görüşler (opinions) dir.

8 Nisan 1965'te imzalanan ve 1 Temmuz 1967'de yürürlüğe giren birleşme antlaşmasıyla tek bir konsey ve AT Komisyonu oluşturulmuştur.

Topluluğun genişlemesi ilk olarak 1 Ocak 1973'te İngiltere, İrlanda ve Danimarka'nın katılımlarıyla olmuştur. 1981'de Yunanistan Topluluğa katılmış ve son olarakta 1986'da İspanya ve Portekiz Topluluğa katılmıştır ve Topluluk 12 üyeli olmuştur.

1985 ortasında AT Komisyonunda Beyaz Rapor adı verilen bir rapor kabul edilmiştir. bu raporla Toplulukta fiziki, teknik ve mali engellerin kaldırılması öngörülmüştür.

Fiziki engeller malların kontrolünü ve kişilerin kontrolünü içerir. Teknik engeller ise, malların serbest dolaşımı, işgücünün ve mesleklerin serbet dolaşımını sağlamak, hizmetler için ortak bir pazar oluşturmak, sermaye hareketlerinin serbest dolaşımını sağlamak, endüstriyel işbirliği için uygun şartlar oluşturma ve

1991 Aralığında imzalanan Roma Antlaşmasına benzeyen Maastricht Antlaşması ile Topluluğun ekonomik, parasal ve siyasi birliğe (Avrupa Birliği) giden yolda çok önemli mesafe katedilmiş olmuştur. (5) Bu Antlaşma ile 1993 Ocakında kişiler, ticaret ve para üzerindeki engeller kaldırılacak, 1 Ocak

Topluluğun kapısında tam üyelik başvurusunda bulunan Türkiye, Malta, Kıbrıs ve üyelik için hazırlanan Doğu Bloku ülkeleri beklemektedir.

Topluluk Hukukunun uygulanmasını sağlamaktır. Mali engellerin kaldırılmasında ise; ticaret tarifeleri ve katma değer vergisinin uyumlaştırılmasını içerir. (2)

17 ve 28 Şubat 1986'da imzalanan ve 1 Ocak 1987'de yürürlüğe giren Tek Senet'le Roma ve Paris Antlaşmaları'nın bazı maddeleri değiştirilmiş ve bazı yeni maddeler eklenmiştir. Bu Senetle Topluluğa kesin hedefler konulmuştur. Bu amaçlar 1992 sonunda Avrupa'da bir içpazar oluşturmak aynı ekonomik ve sosyal politika uygulamak, araştırma ve teknolojik gelişmeyi sağlayıcı ve çevreyi koruyucu tedbirler almak ve ekonomik ve parasal birliği sağlamak olarak belirlenmiştir. (3)

Tek Senetle, Komisyonun yetkileri artırılmış, Avrupa parlamentosu ve Bakanlar Konseyi ile ilgili yeni düzenlemeler yapılmıştır. (4) Ayrıca daha önceleri yarı resmi olarak desteklenen Avrupa Halklarını birbirine gittikçe yakınlaştırmak istenen amaç pekiştirilmiş oldu. Böylelikle Avrupa Siyasi İşbirliğinin AT'nın etkinlikleri arasında yer aldığı kabul edilmiştir.

1994'te Avrupa Para Birliği'nin (EMU) ilk aşaması olan tek paraya hazırlanacak 31 Aralık 1996'da AT Maliye Bakanları çoğunlukla kabul edilirse ECU (Avrupa Para Birimi) kullanılacak ancak kabul edilmezse ECU'nun kullanma süreci 1997 Aralığında başlayacak ve en geç 1999'da tek paraya geçilecektir. Bu dönemin sonunda dünyadaki en önemli para birimlerinden biri olacaktır.

Maastricht Antlaşması Avrupalının hayatını aşağıdaki noktalarda değiştirecektir. (6)

* En geç 1999'da ECU kullanılmaya başlayacak ve işadamları ve bankalar işlemlerini tek parayla yapacaklardır.

* Merkez bankaları hükümetlerinden bağımsızlıklarını elde edecek ve Avrupa Merkez Bankası oluşturulacaktır.

* Topluluk Dışişleri bakanları bağımsız hareket edemeyecekler ancak ortak hareket edebileceklerdir.

* Maliye bakanları kendi bütçelerini yapmada bağımsızlıklarını kaybedeceklerdir.

* Askerler ve toplum karşılığında batı Avrupa Birliği'ni bulacaklar ve bir Avrupa Ordusu oluşturulacaktır.

* AT vatandaşlığı oluşacak, tek pasaport olacak ve vatandaşlar Toplukta serbestçe dolaşacaklardır.

* Avrupa Parlamentosu'nun seçimleri daha bir önem kazanacaktır.

* AT Komisyonu'nun yetkilileri daha da artacaktır.

* İşçiler için daha uygun sosyal şartlar sağlanacaktır.

* Suçluların değişimi, terörizm, uluslararası suçlular ve dolandırıcılar için önlemler alınarak Avrupa Polisi (Europol) oluşturulacaktır.

* Sığınmacılar ve yabancı işçiler için ortak politika belirlenecek ve ortak vize uygulamasına geçilecektir.

* EFTA üyeleriyle tam üyelik görüşmeleri 1993'te başlayacaktır.

Norveç, İsviçre, İzlanda, Avusturya ve Lihtenştayn'ın üyesi olduğu EFTA (Avrupa Serbest Ticaret Birliği) ülkelerinin her biriyle AT arasında serbest ticaret antlaşmaları yapılarak bir Avrupa Ekonomik Alanı (EEA) oluşturulmuştur. Bu serbest alanda malların, sermayenin ve kişilerin serbest dolaşımı öngörülmektedir.

EFTA ülkelerinden Avusturya, İsveç, Norveç, Finlandiya ve İsviçre Topluluğa tam üyelik için başvurmuşlardır. Diğerleri ise başvurmak için hazırlanmaktadır. Bu da gösteriyor ki; EFTA ülkeleri er veya geç Topluluğa katılacaklardır. 2 Şubat 1993 tarihinde Avusturya, İsveç ve Finlandiya ile tam üyelik görüşmeleri başlamıştır. Norveç ile ise yakında başlayacaktır.

Topluluğun kapısında tam üyelik başvurusunda bulunan Türkiye, Malta, Kıbrıs ve üyelik için hazırlanan Doğu Bloku ülkeleri beklemektedir.

Topluluğun Lome ülkeleri (Afrika Karaib Ülkeleri), Latin Amerika

ülkeleri, Akdeniz ülkeleriyle çeşitli antlaşma ve programları vardır.

Son yıllarda topluluk için çeşitli senaryolar üretilmektedir. Bu senaryolarla Topluluğun üye sayısının 24'ün üzerine çıkacağı ve Topluluğu ana çekirdek olarak etrafında halkalar oluşturabileceği var sayılmaktadır.

Dünya'nın 2000'li yıllarda tek paralı, tek merkez bankalı ve ordusu bulunan Avrupa Birleşik Devletleri ile karşılaşacağı benzenmektedir.

3. Topluluğun Kurumları

AT'nin dört ana kurumu Avrupa Komisyonu, Bakanlar Konseyi, Avrupa Parlamentosu ve Adalet Divanı'dır. Bu kurumların yanında diğer yardımcı kurumlar yer almaktadır. Bunlar; Sayıştay, Ekonomik ve Sosyal Komite, Avrupa Yatırım Bankası'dır.

3.1 Komisyon

AT politikasına ilişkin ilk adımı atma yetkisi özerk bir kurum olan komisyonundur. (The Commission), Komisyon Topluluğun yürütme organıdır; AT antlaşmalarının uygulanmasını "antlaşmaların bekçisi olarak" gözetir ve Topluluk Politikası için önlemler alır ve Bakanlar Konseyi'nde Topluluğun çıkarlarını temsil eder, AT'nun yıllık bütçe tasarısını hazırlar ve uluslararası antlaşma görüşmelerini Topluluk adına yürütür. (7)

Komisyonun önerisi olmaksızın Bakanlar Konseyi politika konularında karar alamaz. Ayrıca Konseyin aldığı kararların uygulanmasından sorumludur. Antlaşmaların yerine getirilmediği tesbit edildiğinde üye ülkelere karşı işlem yapma yetkisine sahiptir.

Komisyon 17 üyeden oluşur ve üye ülkelerin nüfuslarıyla orantılı olarak Almanya, Fransa, İngiltere, İtalya ve İspanya'nın ikişer üyesi diğer ülkelerin birer üyesi vardır. (8) Konsey tarafından her üye ülkenin gösterdiği adaylar arasında 4 yıllık bir süre için atanırlar. Komisyon Başkanı ve 6 yardımcısı iki yıl süreyle seçilirler ve bu süre iki yıla kadar uzatılabilir. Başkan ve yardımcıları süre sonunda tekrar atanabilirler.

Belçika'nın Brüksel şehrinde bulunan Komisyon'da genel sekreterlik, istatistik ofisi gibi servislerin yanında 30'a yakın genel müdürlük (DG) vardır. Bu müdürlükler belli konularda uzmanlaşmışlardır.

3.2 Bakanlar Konseyi

Brüksel'de bulunan AT'nun son karar organı olan Bakanlar Konseyi, üye ülkelerinin bakanlarından oluşur. Üye ülkeler bir yada daha fazla üye gönderebileceği gibi genellikle yetkili bakanlar katılırlar. Yapılan toplantıların konuları katılan bakanlara göre değişebilir. Örneğin ulaştırma bakanları ulaştırma ile ilgili toplantılara katılırlar. En kıdemli Konsey Dışişleri Bakanları Konseyi'dir ve öteki konsey çalışmalarını koordine ederek, her altı ayda bir yapılan AT doruğunun hazırlığını yaparlar. Konsey toplantılarına katılan bakanlar kendi ülkelerinin ve Topluluğun çıkarlarını savunmada bir denge oluşturmak zorundadırlar. (9)

Konsey Topluluğunun en üst mercii ve yasama organıdır. Başkanlığını üye devletler altışar aylık dönemler için sırayla yürütürler.

Konseydeki üye ülkelerin oy da-

ğılımı şöyledir: Fransa, Almanya, İtalya ve İngiltere'nin 10; İspanya'nın 8, Portekiz, Yunanistan, Hollanda ve Belçika'nın 5, Danimarka ve İrlanda'nın 3 ve Lüksemburg'un 2'dir. Kararlar mali konularda, işçilerin serbest dolaşımı ve işçilerin sosyal haklarıyla ilgili konularda oy birliği ile alınırken diğer bütün konularda çoğunlukla alınır ve oy çoğunluğu 76 üyenin 54'üdür. (10)

3.3 Avrupa Parlamentosu

Beş yılda bir doğrudan topluluk vatandaşlarınca seçilen tek kurum olan Avrupa Parlamentosunun 518 üyesi vardır. Parlamento yasal düzenleme tasarılarını inceler, komisyon ve konseye görüş bildirir. Konseyde yasal tasarıların kabul edilmesinden önce Parlamento'nun görüşünün alınması gerekir. Üçüncü ülkelerle yapılan işbirliği antlaşmaları ya da topluluğa yeni üye kabulü gibi konularda Parlamento'nun onayının alınması gerekir.

Parlamentosunun yasaların hazırlanması, bütçenin kabul edilmesi, politikaların uygulanması Komisyon ve Konseyin denetimi ile ilgili rolleri vardır. (11)

Avrupa Parlamentosu Genel Kurulu ayda bir kez Strazburg'da toplanır ve oturumlar birer hafta sürer. Parlemlenterler geride kalan zamanlarında Brüksel'de komite çalışmalarına katılırlar. Parlamento'da gruplar tablo 1.de görüldüğü gibi toplam 518 üye, ulusal esasa göre değil siyasal çizgilere göre değişir.

3.4 Adalet Divanı

Lüksemburg'ta bulunan Adalet Divanı Topluluğunun yasal otoritesidir. Divan her üye ülkeden birer ve her hangi bir üye ülkeden ilave bir

yargıç olmak üzere toplam 13 yargıçtan oluşur. Bu yargıçlara yardımcı olarak 6 başsavcı bulunur. Yargıçlar ve başsavcılar Bakanlar Konseyi'nce altı yıl süreyle atanırlar ve görev süreleri bitiminde yeniden atanabilirler.(12)

Kararları bağlayıcı nitelikte olan Adalet Divanı, ulusal mahkemelerde uygulama amacıyla topluluk hukukunu yorumlar ve üye ülkelerin, şirketlerin ve şahısların AT anlaşmalarıyla ilgili hukuki sorunlarını karara bağlar.

Ayrıca Divan rekabet kurallarına uymayarak Komisyon tarafından para cezasına çarptırılan şirketlerin anti-tekel davalarında temyiz mahkemesi görevini görür. Bununla beraber özellikle AT'nun bazı etkinlik alanında içtihat hukuku oluşturarak politika kararlarını veren kurumların ilerde gözönünde tutulması gereken

kıstaslar belirlenmiştir.

1990 yılında Divan'a 380 olay aksetmiş ve bunlardan 255'i karara bağlanmıştır. Divandan üye olmayan ülkelere olan anlaşmalarla ilgili görüş istenebilir. Tek Senetle rekabet gibi bazı önemli konular için Avrupa ilk Başvuru Divanı oluşturulmuştur. (13)

4. Ekonomik ve Sosyal Komite

Ortak pazarın gerçekleştirilmesi için bir danışma organı olan Ekonomik ve Sosyal Komite, işveren ve işçi temsilcileriyle çiftçiler, tüketiciler gibi çıkar gruplarının temsilci üyelerinden oluşmaktadır. Komisyonun bir önerisi Konsey tarafından kabul edilmeden önce, görüşü alınmak üzere Parlamentonun yanısıra Ekonomik ve Sosyal Komiteye de gönderilir. Bu Komitede çeşitli gruplar mevcuttur ve bu gruplar, işveren (Grup I), işçi (Grup II) ve

değişik çıkar grup (Grup III) temsilcilerinden oluşur. (14)

Komitenin bir başkan, iki başkan yardımcısı, büro üyeleri ve bölüm başkanları iki yıl için Komite üyelerince seçilir.

Komitenin tek başına görüş bildirme yetkisi vardır. (15) Konsey tarafından atanan 189 üyeden oluşur ve üye ülkelere dağılım şöyledir: Belçika 12, Danimarka 9, Fransa 24, Yunanistan 12, Almanya 24, İrlanda 9, İtalya 24, Lüksemburg 6, Hollanda 12, Portekiz 12, İspanya 21, İngiltere 24.

Komite üyeleri kendi ülkelerinde ikamet ederler ve sadece Komite Toplantılarında Brüksel'e gelirler.

5. Yasama Süreci

AT'da yasama sürecinde, komisyon tarafından hazırlanan tasarılar karara bağlanmak üzere Bakanlar

Tablo 1. AVRUPA PARLAMENTO'SUNUN ÜLKELERE VE GRUPLARA GÖRE DAĞILIMI

GRUPLAR	TOP	B	DK	D	GR	E	F	IRL	I	L	NL	P	UK
Sosyalist	179	8	4	31	9	27	22	1	14	2	8	7	46
Hristiyan Demokrat	122	7	2	32	10	17	6	4	27	3	10	3	1
Liberal-Demokrat ve Reformist	49	4	3	4	-	6	13	2	3	1	4	9	-
Avrupa Demokrat	34	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	32
Yeşiller	29	3	-	7	-	1	8	-	7	-	2	1	-
Birleşik Avrupa Sol	28	-	1	-	1-	4	-	-	-	22	-	-	-
Avrupa Demokrat İttifak	22	-	-	-	1	12	13	6	-	-	-	-	-
Teknik Avrupa Sağ	16	1	-	5	-	-	10	-	-	-	-	-	-
Rainbow Grup	15	1	4	1	-	2	1	1	3	-	-	1	1
Sol Birlik	14	-	-	-	3	-	7	1	-	-	-	3	-
Bağımsız	10	-	-	1	-	1	1	-	5	-	1	-	1
TOPLAM	518	24	16	81	24	60	81	15	81	6	25	24	81

Avrupa Topluluğu son yılların en büyük ekonomik oluşumudur ve nihai hedef olarak Birleşik Avrupa hedeflenmiştir. Bu da dünyada özellikle Doğu Bloku'nun çözülmesinden sonra yeni bir ekonomik ve siyasi birlik ortaya çıkarmaktadır.

Konseyi'ne gönderilir. Konseyde görüşülen tasarı üzerinde Avrupa Parlamentosunun ve Ekonomik ve Sosyal Komitenin görüşü alınır. Komisyon'da kabul edilen tasarı ilk görüşme için Parlamento'ya gönderilir ve daha sonra parlamentodan gelen tasarı üzerinde yapılan görüşmelerden sonra tekrar Parlamento'ya ikinci görüşme için gönderilir ve görüşmeden gelen tasarı Konsey tarafından kabul edilir. Parlamento'nun tasarıları Konsey'ce kabul edilmeden değiştirme yetkisi vardır ancak Parlamento Konsey'in ilk görüşmede benimsediği ortak konumu ikinci görüşmede reddederse, Komisyon bu kararı oy birliğiyle geçersiz kılabilir.

AT bütçesinin kabul edilmesi için hem Konsey hem de Parlamento tarafından onaylanması gerekir.

6. Diğer Kurumlar

6.1 Avrupa Yatırım Bankası

Lüksemburg'da bulunan Avrupa Yatırım Bankası (EIB) üye ülkelerce sermayesi konarak kurulan ve kendi karar organlarına sahip bir bankadır. Bu banka bölgesel kalkınma, enerji, haberleşme, çevre, şirketlerin modernizasyonu, yeni iş alanlarının oluşturulması ve üye ülkelerinin çıkarlarına

olan projeler için kredi verir. Ayrıca topluluk ile işbirliği anlaşması bulunan ülkelere de kredi verir.

6.2 Sayıştay

1 Haziran 1977'de kurulan Sayıştay, Topluluğun bütçeden ve bütçe dışından elde edilen tüm gelir ve giderlerini denetler. Bağımsız bir şekilde çalışan Sayıştay'ın 6 yıllık bir süre için Konsey tarafından Avrupa Parlamentosu'na danışarak atanan 10 üyesi vardır.

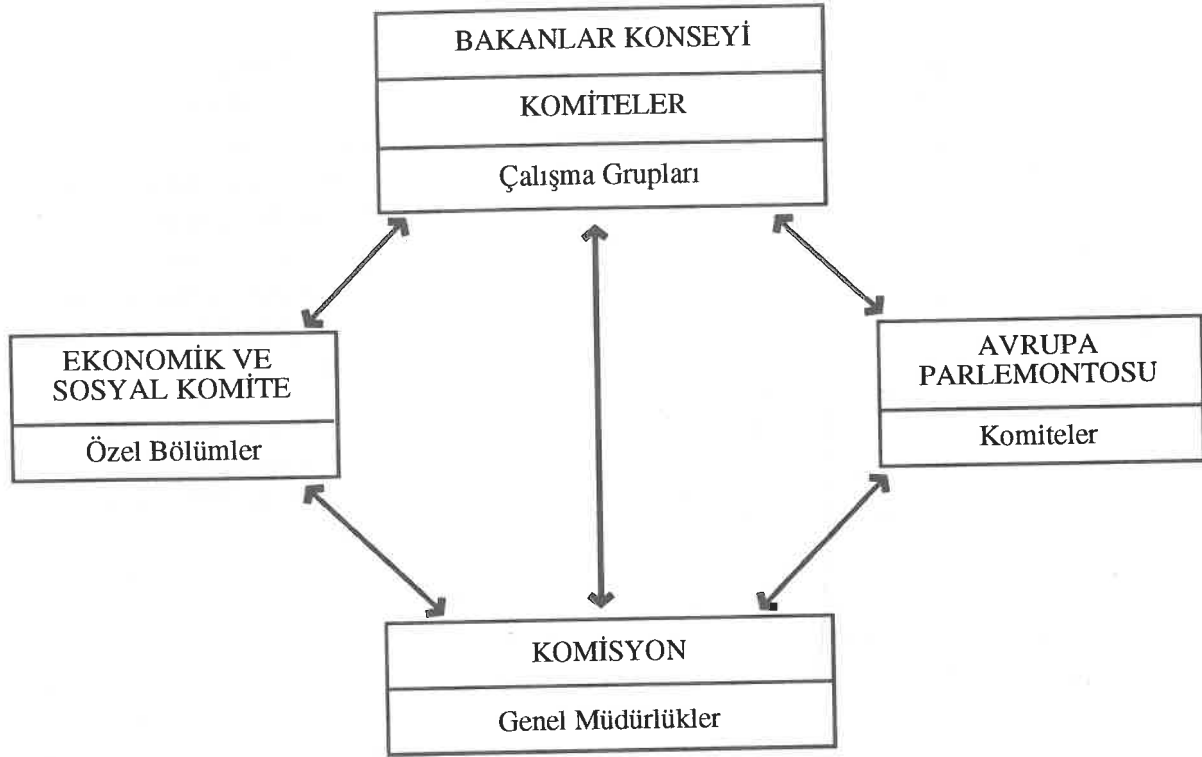
Sayıştay, bütün borçlanma ve kredi verme işlemlerini, özel amaçlı fonları denetler. Bu denetime bütün mali kayıtlar girer. Denetim raporu denetim sonunda yayımlanır. (16)

7. Sonuç

AT son yılların en büyük ekonomik oluşumudur ve nihai hedef olarak Birleşik Avrupa hedeflenmiştir. Bu da dünyada özellikle Doğu Bloku'nun çözülmesinden sonra yeni bir ekonomik ve siyasi birlik ortaya çıkarmaktadır.

Ayrıca EFTA ülkelerinin ve diğer bazı ülkelerin de AT'na üye olmasıyla Topluluğun dünyadaki ağırlığı daha da artacaktır. İç pazarın oluşturulması, tek paraya geçilmesi gibi konularda oldukça önemli yol alınmıştır ve 2000 yılına kadar hedeflere ulaşılmaya çalışılacaktır.

Türkiye'nin tam üyelik başvurusunda bulunduğu ve dış ticaretinin büyük bir kısmını gerçekleştirdiği AT'nun yakinen takip edilmesi, kurumlarının ve işlevlerinin çok iyi bilinmesi ülkemizin menfaatleri açısından çok önemlidir.

- (1) Emile NOEL, Working Together, The Institution of The European Community Luxemburg, 1985
- (2) Geniş Bilgi için White Paper, CEC, COM (85) 310 Final, 14 Haziran 1985, Brüksel, S.4-55
- (3) Commission Of The European Communities, The Institutions of The European Community, European File, 8/1991
- (4) Geniş Bilgi İçin Bakınız, Commission Of The European Communities, The European Single Act: Countdown to 31 December 1992, European File 13/90 s.3
- (5) The European 13 XII 1991
- (6) The Economist, 14 Aralık 1991
- (7) EC News Ek
- (8) Klaus-Dieter Borchardt, The ABC of the Community Law, European Documantation, Luxembourg. 1991 s.19-21
- (9) The CEC, The European and 1992 and Beyond, Europe on the mowe, Brussels 1991, s.23
- (10) General Secretariat of Council, Guide To The Council of The European Communities, Brussels 1991, s.6
- (11) Geniş Bilgi İçin Bakınız CEC, The Institutions of s.3-4
- (12) The CEC, The European Community and 1992 and Beyond, Europe on the mowe. Brussels 1991, s.25-26
- (13) Commission Of The Institutions of The European Community, European File, 8/1991
- (14) The Economic and Social Commite of the Eropen Communitas, Brussels, Tanıtım Kitapçığı s.24
- (15) Avrupa Dergisi, Nisan 1982 s.70
- (16) The CEC, The European Community and 1992 Beyond, Europe on The Mowe, Brussels 1991, s.26

Dr. Bülent ULUAKAY
Esk. Adli Tıp Şube Müdürü

Adli Raporlar Üzerine Bir Araştırma

Ülkemizdeki düzensiz kentleşme ve süratle artan nüfus sorununu hepimizce bilinmektedir. Bu sorunlar doğrudan doğruya suçluyu yaratmasa bile insanı suça iten faktörleri oluşturmaktadır.

Hekim olmayan yerde yaşamak nasıl caiz değilse hekimin raporuna değer vermeyen mahkeme de adil sayılmaz.

Yasalarımız adalet tevziinde hekimde de geniş yer vermiş ve yetkilerini artırmıştır. Buna mukabil bazı hukuki kavramlarla hukuk terminolojisinin yorumunu yaparken hekimlerimiz çok defa tamiri kolay olmayan hatalara düşmektedirler. En fazla yanlışlara sebebiyet veren TCK'un 456. maddesi kapsamındaki suçlamalarla ilgili, iş kazaları, cezai ve hukuki ehliyet, farik mümeyyiz kabiliyeti, uzuv tatili, vücud eza, söz söyleme kabiliyeti, fiili mukavemet, çehrede sabit eser hayati tehlike, uzuv zaafı, uzuv tatili vücud tasaddi gibi muayene istekleri hekimin yabancı olduğu kavramlardır. Tıp dersleri hekimleri hukuki yönden hukuk fakülteleri de hekimleri tıbbi yönden aydınlatmalarına rağmen bu kifayetsizlikler hekimleri hata yapmakta kurtaramamaktadır.

Eskişehir 1987-1988 yıllarına ait ceza davaları ile ilgili dosyalar incelenmeye alınmış ve hekim hataları açısından aşağıdaki sonuçlara varılmıştır.

Karara bağlanmış toplam 8080 ceza dosyasının yalnızca 1140 adedinde hekim raporu bulunmakta idi. Bunların 267 adedi yargıtaya ve adli tıp kurumuna gönderilmiş olması nedeni ile tahkikatı tam olarak yapılamamıştır.

İncelenen 883 dosyadan 340 adedi (% 38) raportör hekimin adli tıp bilgilerinin kifayetsizliği ve usul yönünden hatalı bulunmuştur. En fazla

hataya düşülen Adli Tıbbi kavramlar aşağıda gösterilmiş olup, oranları itibari ile:

- Hayati tehlike % 44
- Mutad İştigal Süresi % 40
- Çehrede Sabit Eser % 38 üst sırayı almaktadır.

Ayrıca Eskişehir merkez ve ilçelerindeki 13 Cumhuriyet savcısı ve 16 hakim olmak üzere toplam 29 yargı mensubundan hekim raporlarına ait yakınmaları mektupla sorulmuş, görüşlerini bildiren yargı mensuplarından 12 tanesi birden fazla yakınmada bulunmuşlardır. Tarafımızdan tesbit edilen hatalar yargı mensuplarının beyan ettikleri hatalar arasında paralellik görülmüştür.

Rapor hatalarının asgariye indirilebilmesi için yargı mensupları ile hekimin devamlı bir dialog içinde bulunmalarının şart olduğu kanaatine varılmıştır. Yargı mensuplarında her konuda hekime danışma alışkanlığı mevcut olduğu halde bu alışkanlık hekimlerimizde pek fazla gelişmemiştir.

2547 sayılı yasa çıkıncaya kadar Tıp Fakültelerimizin çoğunda Adli Tıp dersi verilmiyordu. Tıp Fakültelerimizin ancak 7 tanesinde Adli Tıp Dersleri verilmekte ise de haftalık ders saatleri yine de yeterli değildir.

Yargıtay ve Adli Tıp Kurumunda oluşturulan prensip kararları bültenler halinde hekimlere de ulaştırılmalıdır.

Hastahanelerimizde ve genellikle acil birimlerde çalışan hekimlerimiz daha ziyade hayat kurtarmaya yönelik bir sorumluluk içinde uğraş verirler. Hukuk kavramları yetersiz olan bir hekimin Adli ve Tıbbi ayrıntılarda ne kadar başarılı olacağını tahmin etmek zor değildir.

Adalet hizmet ile sağlığa hizmetin kutsiyeti eşittir.

Kambiyo Senetlerine Özgü Yolla Yapılan Haciz İstemli Takipte İcra Dairesinin Yetkisine İtiraz Durumunda, Evrak Üzerinde Karar Verilebilir mi?

Osman HOŞLAN
Eskişehir İcra Hakimi

I- Bilindiği üzere, kambiyo senetlerine özgü yolla haciz istemli takip, İ.İ.K. 168-170 b maddelerince düzenlenmiş olup, (İcra Dairesinin Yetkisine İtiraz) İ.İ.K. 168/1nci maddesinin 5.nci bendinde yer almaktadır. Yetki itirazının da içinde bulunduğu borca itirazın nasıl yapılacağı İ.İ.K. 169ncu maddesinde borca itirazın nasıl inceleneceği ise İ.İ.K. 169 a maddesinde hükme bağlanmaktadır. Adı geçen bu hükümlere dayanarak, takip yapılan icra dairesinin yetkisine itiraz durumunda, Tetkik Merciiince, duruşma yapılmaksızın evrak üzerinde inceleme ile karar verilebilir mi? İşte, bu yazıda cevap aranacak soru budur.

Saptayabildiğimiz kadarıyla, bazı tetkik merciielerince böylesi bir durumda evrak üzerinde karar verilmesi yönüne gidilmektedir (1). Ancak, aşağıda açıklamaya çalışılacağı üzere, bu yöntem, yasanın sözüne pek uymamakla beraber, çabukluk ve zamandan kazanç sağladığından, yasanın ruhuna uygun düşmektedir. Nitekim Yargıtay'ın uygulaması da, doğru oldukça böylesi bir karar

...takip yapılan icra dairesinin yetkisine itiraz durumunda, Tetkik Merciiince, duruşma yapılmaksızın evrak üzerinde inceleme ile karar verilebilir mi? İşte, bu yazıda cevap aranacak soru budur.

bozmamak, kararın hatalı olması durumunda ise, esastan bozma yanında, incelemenin evrak üzerinde yapılmış olması yanlışlığına da işaret etmek şeklinde gelişmiştir: "İ.İ.K. nun 168/a maddesinde açıkladığı gibi itirazın duruşmalı olarak incelenmesi gerekirken, evrak üzerinde karar verilmesi isabetsiz olduğu gibi, kabul şekline göre de, bonoda yetkili yer olarak İstanbul gösterilmiş, bu kayıt borçlunun, ikametgahı olan Şişli'de takip yapılmasını engellememiş, borçlu da takibin senette gösterilen yerde veya genel yetki kurallarına göre yapılabileceğini ileri sürmüş olup, her iki yerde de takip yapılabileceğinden, bu yetki itirazının geçerli olduğu 25.12.1987 tarih ve 87/2-506, 87/1103 sayılı Hukuk Genel Kurulu'nun kararında da bu hususun öngörüldüğü nazara

alınmadan yetki itirazının reddi isabetsiz ... " (2).

II- 1)İncelenen konuda, İcra ve İflas Yasası hükümlerine gözetildiğinde, ilk dikkat edilmesi gereken takip yapılan icra dairesinin yetkisizliğine yönelik istemin, (şikayet) değil, bir (itiraz) olduğudur. Kuru, bunu şöyle ifade etmektedir: "Yetkinin kamu düzenine ilişkin bulunmadığını ve icra dairesinin kendiliğinden yetkisizlik kararı veremeyeceğini gördük. Bu nedenle, icra dairesinin yetkisiz olduğunu ileri sürmek, şikayet değil itiraz yolu olur." (3).

Gerçekten, İ.İ.K. 168/1nci maddesinin 5 nci bendinde açık bir şekilde (yetki itirazı) ndan söz edilmektedir. (yetki itirazı) nın aynı bentte, diğer borca itiraz nedenleri ile birlikte ve ayrıca sayıl-

masından, yasa koyucunun yetki itirazını, borca itiraz niteliğinde gördüğü sonucuna ulaşılmalıdır.

2) Bunu böylece saptadıktan sonra, sıra, borca itirazın nasıl inceleneceğine gelmektedir. Yasa, İ.İ.K. 169 a/1nci maddesinde borca itirazın duruşmalı inceleneceğini yine duraksama yaratmayacak şekilde açıklıkla ifade etmiştir. Oysa evrak üzerinde karar verebilme olanağı İ.İ.K. 18 nci maddesine göre, ancak ve ancak yasada açıkça evrak üzerinde inceleme yapılacağı belirlenen durumlar ile, uyuşmazlığın nasıl inceleneceği konusunda yasada açıklık bulunmayan uyuşmazlıklar da vardır. Diğer bir deyişle, yasada duruşmalı inceleneceği hükmedilmişse evrak kararları (5), borca itirazın duruşmalı inceleneceği çözümünde birleşmektedir.

III- Yetki itirazının bir borca itiraz olmasına ve borca itirazın duruşmalı olarak incelenmesi zorunluluğuna rağmen, neden evrak üzerinde karar verilmektedir? Bunun çeşitli nedenleri bulunmaktadır.

1) Bir defa İcra ve İflas Yasası, takip ve davaların hızla ve en kısa zamanda sonuçlanmasını amaçlar. Bu nedenle, aşağıda görüleceği üzere, zaten başka türlü sonuçlanmayacak duruşma yapılarak karşı tarafın dinlenmesinin sonucu ekilemeyeceği icra dairesinin yetkisine itirazın evrak üzerin-

de sonuçlandırılması, hızla çözüm sağladığından yasanın ruhu-na ve bu amacına uygundur.

2) Takip yapılan icra dairesinin yetkisizliği, bir çok halde, dayanak kambiyo senedinin incelenmesinden anlaşılabilir. Böyle hallerde, takip alacaklısı olan davalının dinlenmesi sonucu

Takip yapılan icra dairesinin yetkisizliği, bir çok halde, dayanak kambiyo senedinin incelenmesinden anlaşılabilir. Böyle hallerde, takip alacaklısı olan davalının dinlenmesi sonucu kesinlikle değiştirmeyecektir. O halde duruşma açılması usul ekonomisi açısından gereksizdir.

kesinlikle değiştirmeyecektir. O halde duruşma açılması usul ekonomisi açısından gereksizdir.

Burada, kambiyo senetlerine özgü takipte yetkili icra dairesini belirleyen kurallara kısaca bakılması, bu düşüncemizi doğrulayacaktır:

a) Kambiyo senetlerine bağlı alacaklar aranacak borçlardan olduğundan (T.K.667,708), borçlunun ikametgahında ödenir (6). Bu nedenle bu takip yolunda genelyetkili icra dairesi borçlunun ikametgahındaki icra dairesidir (7). Borçlunun ikametgahı ise, borçlunun gerek dayanak senetteki adresinden ve gerekse takip talebindeki (örnek 48) adresinden saptanabilir.

b) Bu yolla icra takibi kambiyo senedindeki borcun ödeneceği (ifa edileceği) yer icra dairesin-

de de yapılabilir (8). Bu yer de dayanak senetten anlaşılabilir.

c) İhtiyati hacizden sonra, ihtiyati haciz kararını vermiş olan mahkemenin bulunduğu yerdeki icra dairesinde de, kambiyo senetlerine özgü haciz yolu ile takip yapılabilir (9). Bunun da evrak üzerinde inceleme ile belirlenebileceği şüphesizdir.

d) Kambiyo senetlerinde ve özellikle bonolar da yetkili kılınan icra dairesinde de takip yapılabilir (10). Bu yetki koşulunun senedin incelenmesinden anlaşılacağını söylemek dahi gereksizdir.

e) Çeklerde, ödeme yerindeki, ödeme yeri gösterilmemişse muhatap bankanın bulunduğu yerdeki, muhatapın adı yanında bu yazılı değilse, muhatap bankanın merkezinin bulunduğu yerdeki icra dairesinde takip yapılabilir (11). Ayrıca keşide yerindeki icra dairesi de yetkilidir (12). Bunlar da çekte belirli unsurlardır.

Şimdi tüm bu yetkiler evrak üzerinde inceleme ile anlaşılabilmesine göre, duruşma açılmasına ne gerek vardır?

IV-Ancak bazı ayırık durumlarda, evrak üzerinde inceleme ile sonuca varılamayabilir. Borçlunun ikametgahının tartışmalı olması hali buna örnek olarak verilebilir.

Evrak üzerinde inceleme sonucu yetki itirazının reddine karar verilmesinin gerektiği durumlarda da, düruşma yapılmalıdır. Çünkü, "alacaklının, borçlunun yetki itirazı üzerine gösterilen icra dairesinin yetkisini kabul etmesi mümkündür." (13). Burada (yetki) kamu düzeninden, yani kesin yetki olmadığından, normalde yetki itirazının reddi gereken hallerde, davalının yetki itirazını kabul ihtimalinin her zaman var olduğu düşünülerek, kabul olanağı yarata-

bilmek bakımından, itiraz mutlak duruşmalı incelenmelidir.

V-Buraya kadar varılan sonuç şudur: Yasanın sözüne göre, icra dairesinin yetkisizliği istemi bir (itiraz) dır ve bu niteliği gereği (duruşmalı) olarak incelenmelidir. Ancak, koşulların zorlaması, icra yasasının hızlı sonuca ulaşma ilkesine uyması ve itirazın içeriği gereği evrak üzerinde inceleme ile sonuca ulaşma olanağının bulunması karşısında, uygulama,

Yargıtay'ın da tanıdığı toleransla evrak üzerinde karar verme yönünde gelişmektedir.

Ancak yasaya yapılacak bir cümlelik ekleme, uygulamayı tüm mahkemelere yayacak veke-sin hale getirecektir. Gerçekten 169/a maddesinde, 4 ncü fıkradan sonra (yetki itirazında evrak üzerinde karar verilebilir.) cümlesinin eklenmesi bu sonucu sağlayacak yeterlidir.

- (1) Örnek olarak, Bursa 4 ncü Tetkik Mercii'nin 24.10.1991 gün ve 1991/668-451 sayılı ... İstanbul 4 ncü Tetkik Mercii'nin 30.12.1991 gün ve 1991/1654-1819 sayılı ... Beyoğlu Tetkik Mercii'nin 20.11.1990 gün ve 990/1220-1120 esas ve karar sayılı kararları. Tarafımızdan da Eskişehir Tetkik Mercii'nin 23.10.1992 gün ve 1992/722-710 ve 27.10.1992 gün ve 1992/724-711 esas ve karar sayılı yetkisizlik kararları aynı şekilde evrak üzerinde verilmiştir.
- (2) 12.HD., 30.01.1989, 5853/1122, Uyar, T.; İcra Hukukunda Yetki-Görev ve Yargılama Usulu, 2.Bası, Ankara, Shf.448-449.
- (3) Kuru, B.: İcra ve İflas Hukuku, c.I, 3. Bası, İstanbul, 1988 Shf.179. Aynı Yolda Kuru, B.:İcra ve İflas Hukuku, Ders kitabı Ankara, 1972-1973, Shf.228.
- (4) Kuru, B.:İcra ve İflas Hukuku c.II, 3.Bası, İstanbul, Shf.1706; Uyar, T.: İcra Hukukunda Kambiyo Senetleri, 2.Bası, Manisa, Shf. 877; Kuru, Ders Kitabı, Shf. 229; Özcengiz, N.M: Tetkik Mercii, Ankara, 1975, Shf.7 ve 92.
- (5) "Borçlunun yetki itirazında, takip yapanın yetkili hamil olmadığı, yasal faizin aşıldığı ve %10 tazminat istenemeyeceğini bildirerek itiraz ettiği, itirazın İ.İ.K. 169/a maddesi gereğince duruşmalı olarak tetkiki gerektiği nazara alınmadan, evrak üzerine karar verilmesi isabetsiz...", 12.HD., 31.03.1988, 6618/4018, Uyar, Kambiyo Senetleri, Shf.493. "Kambiyo senetlerine mahsus haciz yolu ile yapılan takipte borca veya imzaya yöneltilen itirazların Tetkik Mercii'nde behemahal duruşmalı olarak tetkiki zorunludur.", 12.HD., 11.10.1969, 8481/9533,Özcengiz,Shf.95.Aynı yolda ki diğer bazı kararlar için bknz.: Kuru, İcra ve İflas Hukuku, c.II, Shf.1706 v.d.
- (6) B.k.Uyar, Yetki-Görev, Shf. 55.
- (7) Aynı yolda, Kuru, İcra ve İflas Hukuku, c.II, Shf. 1588; Uyar, Yetki-Görev, Shf.55.
- (8) Kuru, aynı eser, Shf. 1590; Uyar, aynı eser, Shf.57 ve devamı.
- (9) Kuru, aynı eser, Shf. 1592
- (10) B.k. Kuru, aynı eser, Shf.1593; Uyar, aynı eser, Shf. 55
- (11) Uyar, aynı eser, Shf. 58.
- (12) Uyar, aynı eser, Shf. 59.
- (13) Ertekin, E-Karataş, I.:Uygulamada Ticari Senetler Hukuku, Ankara, 1992, Shf. 749.

DÜNYA BİR YANA

Alpata Otomotiv Sanayi ve Pazarlama Ltd. Şti.
Kızılcıklı Mahmut Pehlivan Caddesi No: 22/A 26130 ESKİŞEHİR
Tel: (22) 30 56 10 Fax: (22) 30 57 10

CORSA

BİR YANA.